

Janne Kosonen

”EIHÄN TÄTÄ USKO MÖRKÖKÄÄN” – KRIITTINEN DISKURSSIANALYYSI JOHTAJIEN
PUHEESTA

Pro gradu –tutkielma

Johtaminen ja markkinointi

Kevät 2014

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: ”Eihän tätä usko mörkökään” – Kriittinen diskurssianalyysi johtajien puheesta

Tekijä: Janne Kosonen

Koulutusohjelma/oppiaine: Johtaminen ja markkinointi

Työn laji: Pro gradu –työ Sivulaudaturtyö Licensiaatintyö

Sivumäärä: 53

Vuosi: 2014

Tiivistelmä:

Tämän Pro Gradu tutkimuksen tarkoitus on tarkastella legitimaation diskursiivista rakentumista pörssiyritysten vuosikatausten yhteydessä esiintyvissä johtajien puheissa. Osaltani pyrin myös määrittelemään teoreettisesti legitimaation käsitettä empiiristen havaintojeni pohjalta. Johtamisen ja organisoinnin tutkimuskeskusteluun legitimaation käsite on tullut 1960 –luvulla kun yhteiskunnallisia teorioita alettiin laajemmin soveltaa organisaatioiden tarkastelussa. Tulkinnallinen tutkimusote ja institutionaaliset teoriat ovat erityisesti vauhdittaneet legitimaation käsitteen kehitystä tutkimuskentän teoreettiseksi työkaluksi.

Legitimaation ilmiötä on tutkittu paljon diskursiivisen ja retorisen analyysin keinoin, mutta usein strategisesta näkökulmasta. Tässä tutkimuksessani hyödynnän kriittistä diskurssianalyysiä ja erityisesti löytämäni diskurssien toimijaulottuvuuksien määrittämisestä tulkitakseni legitimaatiolle merkityksiä institutionaalisenä ilmiönä. Käyttämäni aineisto koostuu vuonna 2011 Helsingin pörssissä listattujen 20 liikevaihdoltaan suurimman suomalaisen pörssiyrityksen vuosiraporttien yhteydessä julkaistuista toimitus- tai konserninjohtajan katsauksista.

Esitän tuloksenani kolme erilaisia legitimaation merkityksiä mukanaan kantavaa ja samanaikaisesti niitä synnyttävää diskurssia. Erityisenä piirteenä esitän diskurssien toimijuudet niiden sisältämien legitimaation merkitysten toimijuuksina tehden näkyväksi legitimaation institutionaalisen ulottuvuuden. Yhteiskunnalle vastaamisen diskurssi vallitsevana diskurssina mahdollistaa jossain määrin särkyneen maailman ja suvereniteetin diskurssissa aktivoituneet merkitykset. Tutkimukseni tuloksena esitän, kuinka legitimaatio rakentuu diskursiivisesti kolmiulotteisesti, perustuen kolmen eri abstraktin toimijaulottuvuuden samanaikaiseen vuorovaikutukseen

Avainsanat: legitimaatio, diskurssi, toimijuus, institutionaalinen, johtajuus

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi

(vain Lappia koskevat)

SISÄLLYS

1.1	Tutkimuksen tausta	4
1.2	Tutkimuskysymys ja –lähtökohdat.....	8
1.3	Tutkimuksen rakenne	10
2	Legitimointi teoreettisena viitekehyksenä	11
2.1	Legitimaatio strategisena ja institutionaalisenä ilmiönä	11
2.1.1	Strateginen legitimaatio	11
2.1.2	Institutionaalinen legitimaatio.....	12
2.2	Legitimaation pragmaattinen, moraalinen ja kognitiivinen määrittely	12
2.2.1	Pragmaattinen legitimaatio	12
2.2.2	Moraalinen legitimaatio	13
2.2.3	Kognitiivinen legitimaatio	15
2.3	Legitimaation käsitteen määrittely tässä tutkimuksessa	17
3	Kriittinen diskurssianalyysi	18
3.1	Legitimaation diskursiivinen tarkastelu	19
3.2	Tutkijan positio	20
3.3	Tutkimuksen aineisto ja analyysi	21
4	Legitimaatiodiskurssit.....	23
4.1	Yhteiskunnalle vastaamisen diskurssi	23
4.1.1	Legitimaation määrittäminen ja merkitykset.....	24
4.1.2	Legitimaation toimijuudet	27
4.2	Särkyneen maailman diskurssi.....	30
4.2.1	Legitimaation määrittäminen ja merkitykset.....	31
4.2.2	Legitimaation toimijuudet	33
4.3	Suvereniteetin diskurssi	35
4.3.1	Legitimaation määrittäminen ja merkitykset.....	37
4.3.2	Legitimaation toimijuudet	39
5	Johtopäätökset.....	41
5.1	Empiiriset tulokset	41
5.2	Teoreettinen kontribuutio	43
6	Lähteet	46

JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Eriytynyt asema legitimaatiolla on institutionaalisten organisaatioiden tarkastelussa (Meyer & Rowan, 1977; March & Olsen, 1989; Scott, 1995; Suchman, 1995; Ruef & Richard, 1998; Deephouse & Suchman, 2008). Taustalla vaikuttaa organisaatiotutkimuksen murros 1960 –luvulla, joka oli seurausta yhteiskunnallisten teorioiden soveltamisesta johtamisen ja organisoinnin tutkimukseen (Peltonen 2010). Perinteinen johtamisen tutkimuksen näkökulma organisaatioihin rationaalisina järjestelminä sai 1960 –luvun loppupuolella väistyä ”avoimen järjestelmän” tulkinnallisten teorioiden tieltä (Scott, 1987), jotka ovat uudelleen jäsentäneet ja käsitteellistäneet organisaatiotutkimuksen kenttää. Organisaatorajat näyttäytyivät huokoisina ja ongelmallisina. Institutionaaliset teoriat korostivat, että organisaatioympäristön dynamiikkaa ei voida selittää vain tekniikan tai materiaalien vaatimuksilla vaan kulttuuristen normien, symbolien, uskomusten ja rituaalinen ymmärtämisellä on keskeisempi merkitys. Tämän muuttuneen ajattelumallin ytimessä on organisaation legitimitietin käsite. Nojaten Weberin (1978) ja Parsons :n (1960) perustavalaatuiseen työhön, tutkijat ovat tehneet legitimaatiosta voimakkaasti alaa vallanneen teoreettisen ”työkalan” käsittelemään niitä normatiivisia ja kognitiivisia voimia, jotka rajoittavat, rakentavat ja valtuuttavat organisaation toimijoita (Suchman, 1995). Käsitteen keskeisyydestä huolimatta, legitimaatio on yllättävän hauras kiinnekohta tutkijoille. Monet tutkijat käyttävät legitimaation käsitettä, mutta vain harvat määrittelevät sen (Suchman, 1995). Aikojen saatossa yhteiskuntatieteilijät ovat tarjonneet useita määritelmiä toisaalta monimuotoisellekin legitimaation käsitteelle. Esimerkiksi Maurer (1971) määrittelee legitimoinnin olevan prosessi, jossa organisaatio oikeuttaa vertais- tai ylemmän tason järjestelmän olemassa olon oikeuden. Toisaalta legitimaatiota on kuvattu osaksi suurempaa sosiaalista järjestelmää, jossa legitimointi rakentaa yhteyttä organisaation sosiaalisten arvojen, tai sen millaisena organisaation toiminta halutaan ymmärtää, ja hyväksyttävän käytöksen välillä (Dowling & Pfeffer, 1975).

Legitimiteetti on käsitys tai oletus siitä, kuinka organisaatio ”tulee nähdäksi” havainnoijien reaktioissa heidän tarkastellessaan organisaatiota. Organisaatio voi

säilyttää legitimiteetin ainutlaatuisuutensa ansiosta, vaikka se poikkeaisi yhteiskunnan normeista. Tämä on mahdollista, koska yleisö muodostaa legitimiteetin ensin objektiivisesti, jolloin riittää, että organisaation toiminta näyttää ulospäin järkevältä ja perustellulta. Vasta pidemmällä aikavälillä yleisön on mahdollista muodostaa legitimiteetti subjektiivisesti, jolloin organisaation toimintojen täytyy vastata yksilöiden omia moraalikäsitteitä. Tämä mahdollistaa sen, että organisaatio voi poiketa dramaattisestikin yhteiskunnan normeista säilyttäen kuitenkin legitimiteettinsä koska ero ei välttämättä ole edes havaittavissa. Legitimiteetti on luonteeltaan sosiaalisesti rakennettu heijastelemaan yhteneväisyyttä legitimoidun yhteisön käyttäytymisen ja sosiaalisen ryhmän jaettujen uskomusten välillä. Legitimiteetti on siis riippuvainen kollektiivisesta yleisöstä, mutta riippumaton ulkopuolisista tarkkailijoista. Näin ollen esimerkiksi postitoimintaa harjoittava yritys saavuttaa objektiivisen legitimiteetin yleisön silmissä yksinkertaisesti toimittamalla kirjeitä ja paketteja lähettäjiltä vastaanottajille. Yrityksen täyttäessä perusliikeideansa toiminta-ajatuksen organisaatio tulee legitimoiduksi. Toisaalta pidemmän aikavälin ja yksityiskohtaisempi tarkastelu voi vaarantaa objektiivisen legitimiteetin jos organisaation toimintatavat esimerkiksi henkilöstön kohtelun tai asiakaspalvelun suhteen poikkeavat yhteiskunnan ja yksilöiden moraalisisista normeista. (Suchman, 1995.)

Legitimaation käsitteen juuret ulottuvat aina renessanssin ajan kirjailijaan Machiavelliin ja antiikin Kreikan filosofeihin asti (Zelditch & Walker, 2003). Legitimaatiolla on keskeinen asema vaikutusvaltaisissa sosiaalialisuuden teorioissa (Parsons, 1960; Berger & Luckmann, 1966; Weber, 1968; Habermas, 1975; Giddens, 1984; Bourdieu, 1991). Huolimatta siitä, että legitimoinnista ja sen merkityksistä on olemassa selvästi erilaisia näkemyksiä, se liitetään läheisesti erityisesti yhteiskunnallisten ilmiöiden ja sosiaalisten suhteiden pysyvyyden vakiinnuttamiseen (Meyer & Rowan, 1977; Suchman, 1995). Johtamisen ja organisaatioiden tarkastelussa legitimoinnin merkitykset tulevat esille laajempien kulttuuristen ja sosiaalisten uskomusten ja arvojen, mutta myös johtajien valta-aseman oikeuttamisen kautta (Deephouse & Suchman, 2008).

Perinteisesti legitimaatiota organisaatioissa on tarkasteltu kognitiivisena tai normatiivisena ilmiönä (Scott, 1995; Suchman, 1995). Yhteenvedon omaisesti

Suchman (1995) on esittänyt, että legitimaatio voi perustua kolmenlaiselle ulottuvuudelle. Pragmaattisesti se perustuu oman edun mukaisille laskelmille, moraalisesti perusta on normatiivisessa hyväksynnässä ja kognitiivisesti legitimaatio perustuu joko ymmärrykselle tai itsestäänselvyytenä ottamiselle. Geppert (2003) sekä Kostova ja Zaheer (1999) ovat puolestaan analysoineet legitimaation sosiaalisesti konstruointua luonnetta monikansallisissa organisaatioissa. Organisaatioihin liittyen on osoitettu, että dramaattisissa muutoksissa, kuten esimerkiksi organisaation uudelleenjärjestelyssä, ei ole kyse vain yksittäisten päätösten legitimaatiosta vaan koko konsernin ja sen johdon legitimaatiosta (Kostova & Zaheer, 1999). Kokonaisten organisaatioiden tai konsernien legitimaation osalta aiemmassa tutkimuksessa on myös osoitettu, miten organisaation näkymien ja annettujen vaikutelmien hallinta on keskeinen osa legitimaatiota (Ashforth & Gibbs, 1990; Arndt & Bigelow, 2000; Elsbach & Sutton, 1992; Elsbach, 1994; Staw ja muut, 1983; Zimmerman & Zeitz, 2002). Tästä näkökulmasta legitimaatio sisältää usein kohdennettua ja jopa manipuloivaa retoriikkaa, jonka tarkoitus on esittää asioita sellaisella tavalla, joka edistää ja suojelee tiettyjen toimijoiden etua ja valta-asemaa (Elsbach & Sutton, 1992; Elsbach, 1994; Brown & Jones, 2000). Ollennainen havainto näkymien ja vaikutelmien hallinnan kautta syntyvästä legitimaatiosta on, että asioiden onnistunut muotoilu edellyttää viestin yhdistämistä muihin diskursseihin ja samanaikaisesti yleisön mahdollisuutta samaistua keskeisiin käsitteisiin ja argumentteihin (Erkama & Vaara, 2009).

Juuri retorisuuteen ja kielenkäyttöön liittyen on myös osoitettu, miten asioita voidaan muotoilla tietyllä tavalla joko tiettyjen ilmiöiden, päätösten, käytäntöjen tai niiden muutosten edistämiseksi tai niiden vastustamiseksi (Martin ja muut, 1990; Creed ja muut, 2002). Tämän näkökulman juuret voidaan nähdä Pettigrew :n (1987) tarkastelussa kielenkäytöllä luoduista merkityksistä muutoksen oikeuttamisessa. Tuoreemmassa legitimaation ilmiön ympärille puretuneessa tutkimuksessa onkin keskitytty sen kielellisen rakentumisen tarkasteluun (Creed ja muut, 2002; Phillips ja muut, 2004; Vaara ja muut, 2006). Esimerkiksi Suddaby & Greenwood (2005) ovat tunnistaneet erityisiä retorisia strategioita, joita voidaan käyttää organisationaalisen ja institutionaalisen muutoksen legitimaatiossa. Erityisesti retorisen tarkastelun osalta on hyvä pitää mielessä, että jo perinteinen retorinen näkökulma on esittänyt legitimaation lepäävän kolmen tukijalan varassa: logos (looginen ja rationaalinen), paatos (moraali,

arvot ja emootiot), ja eetos (luonne ja auktoriteetti) (Aristotle 1954). Erkama ja Vaara (2009) tarkastelivat legitimaatioon liittyvää retoriikkaa teollisuuden yksikön alasajossa ja siihen liittyvien organisaatiomuutosten neuvottelutilanteissa. Heidän tutkimuksensa kontribuutio oli esittää Aristotlen kolmen tukijalan vierelle kaksi uutta tukipistettä, jotka selittävät legitimaation dynamiikkaa osoittamalla sen rakentuvan myös autopoieettisesti kertomuksissa ja kosmologisissa rakenteissa (Erkama & Vaara, 2009).

Keskeisempää tutkimukseni kannalta on kuitenkin diskursiiviseen tarkasteluun pohjautunut legitimaation tutkimus. Erityisesti Philips et al. (2004) ovat esittäneet, että diskursseilla on keskeinen rooli institutionaalisen muutoksen legitimaatiossa. Yksi seikkaperäisimmistä ja tunnustetuimmista diskurssianalyttisistä avauksista legitimaation tarkasteluun on Van Leeuwen :n ja Wodak :n (1999) tutkimus Itävallan maahanmuuttosäännöksistä. Diskurssianalyysinsä tuloksena he kehittivät erityisiä legitimoinnin strategioita. He ovat nimenneet neljä erilaista diskursiivisen legitimoinnin muotoa: valtuuttamisen (*Authorization*), rationalisoinnin (*Rationalization*), moraalisen (*Moral evaluation*) ja mythopoeettisen (*Mythopoesis*). Valtuuttaminen on legitimoinnin muotona viittaa viranomaiseen perinteeseen, käytäntöön, lakiin ja henkilöihin, jotka ovat jollain tapaa määräytyneet institutionaaliseksi viranomaisiksi. Rationalisointi legitimoinnin muotona viittaa tiettyjen toimintojen hyödyllisyyden perustumiseen tietämykseen, jonka vaatimus on tulla hyväksytyksi tietyssä asiayhteydessä. Moraalinen arviointi puolestaan on legitimaation muoto, joka viittaa tiettyihin arvojärjestelmiin, jotka antavat moraalisen perustan legitimoinnille. Neljäntenä muotona mythopoeettinen legitimaation muoto välittyy tarinoiden kautta. Tällä tarkoitetaan, että tarinoiden kertomisella tai konstruoimalla tarinan rakenteita tuodaan ilmi, miten tietty asiassa tietyssä tapauksessa indikoi menneisyyteen tai tulevaisuuteen. (Van Leeuwen & Wodak, 1999.)

Tuoreemmassa tutkimuksessa Spicer ja Fleming (2007) ovat osoittaneet esimerkiksi, kuinka globalisaation diskurssilla voidaan legitimoida uudelleenjärjestelyjä organisaatiossa tekemällä muutoksista väistämättömiä. He esittivät myös, kuinka tällaista diskurssia voidaan vastustaa esimerkiksi 'kuorruttamalla' se epäsuorasti jaetuilla arvoilla, omimalla globalisaation hallitsevia teemoja ja uudelleen

päällystämällä diskurssi julkisten palveluiden perinteisillä merkityksillä (Spicer & Fleming, 2007). Edellä esitettyjen Van Leeuwen:n ja Wodak:n legitimaatiostrategioiden pohjalta Vaara ja Tienari (2008) ovat tarkastelleet kriittisen diskurssianalyysin keinoin monikansallisen konsernin tehtaan sulkemiseen liittyvää media-aineistoa. Mediatekstien mikrotason diskursiivisen tarkastelun kautta he osoittivat konkreettisia merkityksiä sille, miten erilaisia tekstiin sitoutuneita strategioita käytetään legitimoimaan yhtiöiden toimia ja niiden kiistanalaisia seurauksia (Vaara & Tienari, 2008).

Osana tutkimustaan Vaara ja Tienari huomauttavat, että erityisen niukasti on esitetty näkökulmia, joista päästäisiin käsiksi diskursiivisen legitimaation valta-aspekteihin. Puolestaan Suchman (1995) on aikanaan esittänyt huolensa legitimaation käsitteen hauraudesta tutkimuksen kiinnekohtana ja sen käytöstä ilman huolellista määrittelyä. Suchmanin kirjoittamasta artikkelista *Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches*, on kulunut kohta jo parikymmentä vuotta. Tällä välillä legitimaatioon liittyvä johtamisen ja organisaatioiden tutkimus on ymmärtänyt legitimaation pitkälti johtajien ja organisaatioiden toimien oikeuttamisena. Itse oikeuttaminen nähdään sosiaalisena prosessina, jota johto voi strategisesti ohjata. Johtajien valta on ja pysyy, vain toimintaa ja toiminnan seurauksia tarvitsee legitimoita. Katson, että on edelleen perusteltua kantaa huolta legitimaation käsitteen määrittelystä ja sen 'nimissä' tehdystä tutkimuksesta. Legitimaation käsite, etenkin osana institutionaalista ja kriittistä perinnettä tarvitsee tarkempaa määrittelyä. Haluan tällä tutkimuksellani nostaa esille legitimaation erityisesti yhteiskunnallisten ilmiöiden ja sosiaalisten suhteiden pysyvyyden vakiinnuttamiseen liittyvänä ilmiönä (Meyer & Rowan, 1977; Suchman, 1995).

1.2 Tutkimuskysymys ja –lähtökohdat

Tässä Pro Gradu –tutkimuksessa tarkoitukseni on tarkastella legitimaatiota diskursiivisesti suomalaisten pörssiyritysten vuosiraporttien yhteydessä julkaistuissa johtajien katsauksissa. Legitimaation teoreettinen viitekehys sitoo tutkimukseni osaksi sosiaalisen konstruktionismin tutkimusperinnettä (Berger & Luckman, 1966). Sitoumuksestani sosiaaliseen konstruktionismiin seuraa, että tuottamani tutkimustulokset ovat subjektiivinen ymmärrys katsausten sisällöstä, eikä niistä voida

tehdä kausaalisia yleistyksiä. Habermasia (1968) mukaillen, olisi paradoksaalista väittää, että on olemassa sosiaalisesti vuorovaikutteisesti rakentuva todellisuus, jota voisin tutkijana tarkastella objektiivisesti, ulkopuolisena ja irrallisena sen vaikutuspiiristä. Legitimaation tarkastelun osalta otan osaa diskursiivisesti muodostuvan legitimaation tutkimuskeskusteluun tuottaen uusia ymmärryksiä legitimaation rakentumisesta.

Olen siis tutkijana ensisijaisesti kiinnostunut siitä, millaisia merkityksiä legitimaatiosta rakentuu johtajien puheessa organisaatiosta ja sen toiminnasta. Lähtökohtaisesti ymmärrän legitimaation mekanismina, mikä tekee johtajien puheesta ymmärrettävää ja totta, siltä osin kuin sen merkitykset ovat kulttuurisesti jaettavissa ja saavutettavissa. Tutkimukseni ensisijaisena tavoitteena ei ole tarkastella johtajien edustamien organisaatioiden oikeutusta vaan tavoitteena on päästä käsiksi dynamiikkaan sosiaalisen vuorovaikutuksen taustalla tai ytimessä, jonka avulla itse puhe organisaatiosta tulee oikeutetuksi. Haluan näin ollen myös tarkastella sitä, miten legitimaation merkitykset kiinnittyvät johtajien katsausten kontekstiin.

Tutkimustavoitteeni esitettynä tutkimuskysymyksen muodossa on:

Millaisia toimijuuksia legitimaatiodiskurssit hyödyntävät?

Tutkimuskysymyksen lisäksi esitän apukysymyksiä:

Millaisia merkityksiä legitimaatiolle rakentuu johtajien puheessa organisaation toiminnasta?

Miten toimijuudet rakentavat legitimaatiota?

Vastaan tutkimuskysymyksiin tarkastelemalla kriittisen diskurssianalyysin keinoin johtajien vuosikatsauksissa esittämää puhetta. Etsin vuosikatsauksista legitimaatioon viittaavia diskursseja käyttäen apuna Suchmanin tunnistamia pragmaattista, moraalista ja kognitiivista legitimaation määritelmää. Kriittisen diskurssianalyysin osana määritän myös tunnistamieni legitimaatiodiskurssien toimijuudet, joiden kautta

tarkastelen diskurssien ja niiden sisältämän legitimaation merkityksiä vasten johtajien katsausten kontekstia.

1.3 Tutkimuksen rakenne

Tutkimukseni rakentuu viidestä pääluvusta. Tässä ensimmäisessä luvussa olen esitellyt tutkimusilmiöni teoreettista taustaa sekä pyrkinyt osoittamaan tutkimuskeskustelusta sen teoreettisen aukon, joka tekee tutkimuksestani tarpeellisen. Lisäksi olen tässä luvussa esittänyt tutkimukseni keskeiset tavoitteet ja muotoillut ne myös tutkimuskysymyksiksi. Toisessa luvussa esitän legitimaation ilmiön teoreettisena viitekehyksenäni ja tutkimustani ohjaavana käsitteellisenä ohjenuorana. Kolmannessa luvussa esitän diskurssianalyysin ja erityisesti sen kriittisen painotuksen osana yhteiskunnallisten ilmiöiden sekä johtamisen ja organisoinnin tarkastelua painottaen myös sen sovelluksia nimenomaisesti legitimaation tarkastelussa. Kolmannessa luvussa teen näkyväksi myös tutkijan positioni sekä esittelen empiirisen aineistoni ja tekemäni analyysin etenemisen. Neljännessä luvussa esittelen tutkimukseni tuloksina kolme diskurssia. Tutkimukseni viidennessä luvussa esittelen ensin empiirisiä johtopäätöksiä tekemäni diskurssianalyysin pohjalta. Lopuksi esitän tutkimukseni teoreettisen kontribuution ja rinnastan sen osaksi legitimaation tutkimuskeskustelua.

2 LEGITIMOINTI TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ

2.1 Legitimaatio strategisena ja institutionaalisenä ilmiönä

Keskeinen eroavaisuus strategisen ja institutionaalisen näkökulman välillä on lähestymistavassa legitimoinnin ilmiöön. Siinä missä strategisen suuntauksen teoretikot ovat omaksuneet organisaation johtajan näkökulman katsoa ”ulos päin”, ovat institutionaalisuuden kannattajat ottaneet yhteisön näkökulman ja katsovat organisaatiotodellisuuteen ”sisälle” (Suchman, 1995). Näkökulmien lähestymistapojen erilaisuudesta seuraa se, mitä tutkijat näkevät ja voivat ymmärtää tai eivät näe ja ”unohtavat” tarkastellessaan legitimoinnin dynamiikkaa. Koska organisaatiot kohtaavat sekä strategisia operationaalisia haasteita ja institutionalisoivia paineita, on tärkeää säilyttää tämä kahtaalla rakentuva ominaisuus osana suurempaan kuvaan ja ymmärrystä, korostaen, kuinka legitimaatio toimii yhtäältä muokattavissa olevan resurssin tavoin ja toisaalta kuin itsestäänselvytenä otetun uskomusjärjestelmän tavoin (Swidler, 1986).

2.1.1 Strateginen legitimaatio

Strateginen näkökulma näkee legitimoinnin lähtökohtaisesti johdon hallittavissa olevana ja organisaatiossa vaikuttavia tekijöitä ohjailevana instrumenttina. Instrumentaalisuuden näkökulmasta ammentaen, strategisen legitimaation tutkijat yleisesti olettavat ylimmän johdon kontrolloivan legitimaation prosessia eksplisiittisesti symbolien ja rituaalien lähes rajattoman muokattavuuden kautta vasten ulkoisiin tekijöihin rajoittuvaa konkreettisen tuloksen vastarintaa, kuten myyntiä, liikevoittoa ja budjettia (Pfeffer, 1981). Strategisen legitimaation teorit esittävätkin jatkuvan ristiriitaisuuden olemassa olon johtajien ja legitimaatioon osallisten välillä, kun toimitaan legitimoinnin keinoilla, jossa johtajat suosivat joustavuutta ja symbolista taloutta. Legitimaation osalliset odottavat kuitenkin enemmän sisällöllisiä kuin symbolisia vastauksia (esim. Ashfort & Gibbs, 1990). Strategisesta näkökulmasta legitimointi on päämäärätietoista, laskelmoitua ja usein myös vastarintaa synnyttävää. (Suchman, 1995.)

2.1.2 Institutionaalinen legitimaatio

Institutionaalinen näkökulma tarkastella legitimoitua puolestaan perustuu käsitykselle organisaatioiden kulttuurisesti ja sosiaalisesti rakentuneesta luonteesta. Kulttuuri määrittää, kuinka organisaatio on rakentunut, kuinka siinä toimitaan ja samanaikaisesti myös sen, kuinka organisaatiota ymmärretään ja arvioidaan. Tämän perinteen mukaisesti legitimaatio ja institutionalisoituminen voidaan nähdä synonyymeina toisilleen. Molemmat ilmiöt, niin legitimoitua kuin institutionalisoituminen, valtuuttavat ja oikeuttavat organisointia tekemällä siitä ensisijaisesti luonnollista ja mielekästä, resurssien saatavuuden jäädessä toissijaiseen asemaan. Institutionaalinen näkökulma vähättelee sekä liikkeenjohdon toiminnan että johtajien ja sidosryhmien välisten konfliktien olemassa oloa ja merkitystä. Vahvasti rakentuneessa ja symbolisesti rajoittuneessa ympäristössä johtajan päätökset rakentuvat usein samoille uskomusjärjestelmille, jotka määrittävät myös yleisön reaktioita. Jaetut uskomusjärjestelmät ehkäisevät konflikteja. Tästä johtuen myös institutionaalista näkökulmasta käsin ollaan keskeisesti kiinnostuneita strategisen legitimoitinnin erityisesti sellaisista pyrkimyksistä, jotka korostavat organisaatioiden kollektiivista rakentumista. (Suchman, 1995.)

2.2 Legitimaation pragmaattinen, moraalinen ja kognitiivinen määrittely

2.2.1 Pragmaattinen legitimaatio

Pragmaattinen legitimaatio näyttäytyy nimensä mukaisesti käytännönläheisenä ja yksinkertaisena toimintana. Pragmaattinen legitimaatio nojaa organisaation edun mukaisiin laskelmiin, joilla tavoitellaan oikeutusta suhteessa organisaation välittömiin kohderyhmiin, kuten henkilöstöön. Tämän kaltainen legitimoitua myös edellyttää suoraa ja välitöntä kanssakäymistä organisaation ja sen yleisön välillä. Pragmaattisesta legitimaatiosta on tunnistettavissa kolme erilaista piirrettä. (Suchman, 1995.)

Yksinkertaisimmillaan pragmaattinen legitimaatio jää organisaation muutoksen oikeuttamiseksi - organisaation poliittisten odotusten ja valtapelin oikeuttamiseksi. Toisena hieman enemmän sosiaalisesti rakentunutta pragmaattisen legitimaation

piirteenä voidaan nähdä vaikutusvallan oikeuttaminen. Vaikutusvallan ollessa oikeutettua organisaation jäsenten tukea ei välttämättä erikseen tarvita, koska jäsenet uskovat muutoksen olevan suotuisa sellaisenaan, eikä vain muutoksen mahdollisesti tarjoamien parempien etujen kautta. Valtaosaltaan pragmaattisen legitimaation käsite rakentuu muutoksen ja vaikuttamisen oikeuttamisen kautta, mutta niiden rinnalle voidaan nostaa kolmantena piirteenä myös luonteenlaadun oikeuttaminen. Luonteenlaadun kautta tarkasteltaessa voidaan huomata yleisön tarkastelevan organisaatioita samaan tapaan kuin yksityishenkilöitä. Organisaatioidenkin ajatellaan omaavan, yksityishenkilöiden tavoin, erilaisia tavoitteita, makuja, tyylejä ja persoonallisuuksia (Pfeffer, 1981). Pragmaattisesti ajatellen organisaation jäsenet antavat oikeutuksen sellaiselle organisaatiolle, jonka ”sydän sykkii jäsenten etujen puolesta,” jakaa jäsenten arvot, tai jotka näyttävät rehellisinä, luotettavina, kunnollisina ja viisaina. Luonteenlaatuisten tarkastelu voi näyttää naiivina, mutta niillä näyttää olevan oleellista merkitystä arvioitaessa organisaation toimia ja legitimointia. (Suchman, 1995.)

2.2.2 Moraalinen legitimaatio

Moraalinen legitimaatio heijastelee myönteisiä normatiivisia arvioita organisaatiosta ja sen toiminnasta (esim. Aldrich & Fiol, 1994). Toisin kuin pragmaattisessa ajattelutavassa, moraalinen legitimaatio on sosiotrooppista eli ihmisiin suuntautuvaa. Se ei rakennu sen mukaan, määrittyykö tietty toiminta arvioijan näkökulmasta hyödylliseksi, vaan sen mukaan onko tietty toiminta ”oikea asia tehdä.” Yleisesti moraalinen legitimaatio saa kolmenlaisia muotoja: tuotannon ja seurausten arviointi, tekniikan ja menetelmien arviointi, ja kategorioiden ja rakenteiden arviointi (Scott, 1977; Scott & Meyer, 1991). Näiden lisäksi neljäs käsitteellisesti tärkeä, mutta harvemmin esitetty muoto on johtajien ja organisaation edustajien arviointi.

Välillisiä seurauksia arvioivassa muodossa legitimointi perustuu ajatukselle, jonka mukaan organisaatiot ensisijaisesti arvioivat sitä, kuinka ne suoriutuvat toiminnastaan. Tämän kaltainen tuotannon ja seurausten arviointi on tyypillistä monilla teollisuuden aloilla, joilla tuotteet myydään persoonattomilla markkinoilla niin, että kuluttajien arviot tuotteen laadusta ja arvosta perustuvat vain lopputuotteeseen ja yrityksen toiminta ja tuotannolliset prosessit jäävät kuluttajalle

näkymättömiksi. Välillisten seurausten legitimizeettiä pohdittaessa on syytä muistaa, että tuotteiden teknisetkin ominaisuudet ovat määrittäneet alun perin sosiaalisesti, eikä ole olemassa konkreettisia merkityksiä, joiden avulla niitä voitaisiin empiirisesti tarkastella (Meyer & Rowan, 1991).

Menetelmällinen legitimaatio tulee näkyväksi kun rationaaliin uskomuksiin perustuvan välillisen tehokkuuden sijaan pyritään rationaalisesti määrittämään syy-seuraus suhteiden verkkoja kategorisoitaessa esimerkiksi joitain asioita tieteen ja toisia puoskaroinniksi, vertailematta kategorisointiin johtaneita johtopäätöksiä. Niinpä, tuottaakseen sosiaalisesti hyväksytyjä seurauksia, organisaatiot voivat hankkia moraalista oikeutusta omaksumalla yhteisöllisesti hyväksytyjä tekniikoita ja menettelytapoja (esim. Scott, 1977). Näin ollen menetelmällisestä legitimaatiosta tulee merkittävintä, selkeiden tulostulosten puuttuessa (Scott, 1992). Silloinkin kun seuraukset olisivat helposti nähtävissä, on kuitenkin melko tyypillistä, että oikeaa tapaa toimia ja menetellä arvostetaan moraalisesti korkeimmalle (Berger, Berger, & Kellner, 1973: 53). Tämä pätee erityisesti ammatillisesti profiloituneessa toiminnassa, missä kulttuuriset uskomukset määrittävät (a) tietyt tulokset enimmäkseen sattumanvaraisiksi tai (b) nostavat tietyt tekijät yhteiskunnallisen järjestyksen rituaalinomaisiksi normeiksi, kuten tiede, kansalaisuus tai vapaa tahto (Abbott, 1981). Esimerkiksi, sairaala ei todennäköisesti menettäisi legitimizeettiään vain siitä yksinkertaisesta syystä, että potilaita kuolee, mutta hyvinkin todennäköisesti se menettäisi legitimizeettinsä harjoittamalla henkien manaamista, huolimatta siitä, että potilaat parantuisivat. (Suchman, 1995.)

Kolmatta moraalisen legitimaation muotoa voidaan kutsua rakenteelliseksi (Scott, 1977) tai kategoriseksi (Zucker, 1986) legitimaatioksi. Tässä muodossa yleisö näkee organisaation arvokkaana ja tukemisen arvoisena, silloin kun sen rakenteelliset ominaisuudet ovat suotuisia moraalisen luokittelun kannalta. Organisaation rakenteiden nähdään indikoivan sen sosiaalisesti rakentuneita valmiuksia suorittaa tietyn tyyppisiä tehtäviä (Scott, 1992). Institutionaalisesti määräytyneet rakenteet välittävät viestiä, jonka mukaan ”organisaatio toimii yhteisesti jaetun ja arvotetun tarkoituksen mukaan asianmukaisesti ja tyydyttävästi (Meyer ja Rowan, 1991).

Tosin, koska organisaatorakenne koostuu enimmäkseen stabiilisti toistuvista menettelytavoista, menetelmällinen ja rakenteellinen legitimizeetti sekoittuvat toisiinsa marginaalisesti, kuitenkin niin, että siinä missä menetelmällinen legitimizeetti keskittyy erittelemään yksittäisiä rutiineja (esim. Tarkastaako yritys tuotteita vikojen varalta?) niin rakenteellinen legitimizeetti on kiinnostunut yleisistä organisatorisista piirteistä, jotka organisaation järjestelmien toiminnassa toistuvat uudelleen ja uudelleen pidemmällä aikavälillä (esim. Onko yrityksellä laadunvalvontaosasto?) Organisaation menetelmälliset rakenteet tarjoavat usein helpommin seurattavan indikaattorin vähemmän näkyville kohteille, kuten strategialle, tavoitteille ja tuloksille. Rakenteellisesti legitimoitu organisaatio saavuttaa yleisen luottamuksen, kun organisaatiosta voidaan todeta, että ”se tekee oikeita asioita.” Tämä perustuu kuitenkin enemmän vertauskuvalliseen organisaation identiteettiin kuin todellisuudelle organisaation osaamisesta. Esimerkiksi koulutusorganisaatiot osoittavat ”tekevänsä oikeita asioita” esittelemällä rakenteellisia piirteitään, kuten moderneja koululuokkia, progressiivisia luokkatasoja, eivätkä esimerkiksi hyväksymällä erityispedagogisia menetelmiä tai erityisiä oppimistuloksia. (Suchman, 1995.)

Neljäs moraalisen legitimaation muoto, henkilöityvä legitimaatio, nojaa yksittäisten organisatoristen johtajien karismaan. Yleisesti henkilöityvä legitimizeetti on suhteellisen tilapäistä ja ryhmän käyttämiselle perustuvaa. Johtajien käyttämä vaikutusvalta on hyvin vähän esineellistä ja ulkoisesti rakentuvaa, jolloin sen institutionalisoiva vaikutus on vähäinen. Tämän vuoksi henkilöityvän legitimaation asema moraalista legitimaatiota tarkasteltaessa jää helposti vähäiseksi. Toisaalta on tunnistettavissa myös tilanteita, joissa yksittäiset ”moraaliset yrittäjät” pelaavat merkittävää roolia häiriten vanhoja instituutioita toimiessaan aloitteentekijänä jollekin uudelle (esim. Weber, 1978 ja DiMaggio, 1988).

2.2.3 Kognitiivinen legitimaatio

Kuten edellä vertailtaessa organisaation saamaa aktiivista ja passiivista tukea, legitimizeetti voi liittyä joko myönteisen tuen antamiseen organisaatiolle tai organisaation hyväksymiseen yksinkertaisesti tarpeellisena ja välttämättömänä perustuen itsestään selville kulttuurisille oletuksille. Näin on asian laita myös

tarkasteltaessa legitimaatiota kognitiivisena ilmiönä. Tämän kolmannen legitimaation tyyppin dynamiikka perustuu informaation prosessoinnille, kognitiolle, eikä edun määrittämiselle tai arvioinnille. Kognitiivisesta legitimaatiosta voidaan nähdä kaksi merkittävää muotoa: ymmärrykselle perustuva ja itsestäänselvytenä otettu legitimiteetti. (Suchman, 1995.)

Ymmärrykselle perustuvan näkökulman mukaan sosiaalinen maailma kuvataan kaoottisena kognitiivisena ympäristönä, jossa osallisten on vaikea ymmärtää kokemaansa johdonmukaisella ja ymmärrettävällä tavalla. Ymmärryksen näkökulmasta legitimiteetin saavuttaminen riippuu siitä, onnistutaanko samanaikaisesti saavuttamaan sekä laajempia uskomusjärjestelmiä ja yleisön todellinen kokemus päivittäisestä elämästä (DiMaggio & Powell, 1991).

Vastavuoroisesti kuvalle kognitiivisen kaaoksen partaalla horjuvasta sosiaalisesta maisemasta on esitetty itsestään selvytenä otettu legitimaatio, jota kuvaa paremminkin kognitiivisesti johdonmukaiset näkymät ja jääkauden kaltainen hidas integroiva muutos. Tälle näkökulmalle on tyypillistä, että legitimaatiosta on tunnistettavissa kognitiivinen ulkopuolisuus ja objektiivisuus. Toisin sanoen poistamalla sosiaalista rakennetta kontrolloivan osan juuri toimijoilta, jotka sen alun perin loivat, legitimaatiosta tulee mahdotonta. Esimerkiksi tämän tutkimuksen aineistona toimivat johtajien katsausten legitimaatio perustuu niille merkityksille, joita liikkeenjohtajat teollistumisen ja pääomatalouden aikakauden alusta kansalle länsimaissa julistaneet. Näin ollen näiden katsausten puhe jäisi täysin vaille ymmärrystä ja legitimoivia merkityksiä esimerkiksi kommunistisessa Kiinan kansantasavallassa.

Institutionalisoimalla organisaation rakenteita organisaatiosta ei tule vain häiriötilanteissa hallittavampi vaan se todella muuttaa organisaation syvempää ”annettua” olemusta oikeutusta tukevaksi. Siltä osin kuin on saavutettavissa, legitimaatio, joka perustuu itsestäänselvytenä ottamiselle, edustaa kaikkein hienointa ja vahvinta legitimaation muotoa, joka on tunnistettu. Jos vaihtoehdot näyttäytyvät käsittämättöminä, haasteet mahdottomina niin legitimoitu kokonaisuus tulee rakenteeltaan kiistattomaksi. Toisaalta itsestäänselvytenä otetun legitimiteetin saavuttaminen ei ole itsestään selvää. Yksittäinen teknologinen sovellus tai

poliittinen linjaus voi toisinaan saavuttaa itsestäänselvyytenä otetun aseman. Kuitenkaan esimerkiksi markkinatalous tai moniarvoinen poliittinen kulttuuri voi vain harvoin kehittyä sellaiseen muotoon, että voitaisiin olettaa yhden järjestön voivan edustaa vain tiettyä teknologia tai aatetta. Vaikka organisaatiot olisivat erittäin esineellistettyjä ja institutionalisoituneita ne voivat silti hukata itsestäänselvyytenä otetun asemansa itseltään toimijoina. Akuutin umpilisäkkeen tulehduksen hoitaminen kuuluu itsestään selvästi sairaanhoidon piiriin, mutta siitä huolimatta potilaat ja asianajotoimistot rutiininomaisesti kyseenalaistavat sairaaloiden ja erityisesti kirurgien pätevyyden ja oikeutuksen. (Suchman, 1995.)

2.3 Legitimaation käsitteen määrittely tässä tutkimuksessa

Kuten jo alussa esitin, on syytä kantaa huolta legitimaation käsitteen määrittelystä kun sitä käytetään tutkimuksen teoreettisena ytimenä. Tarkastelen tässä tutkimuksessa legitimaatiota ilmiönä, joka toimii yhtäältä muokattavissa olevan resurssin tavoin ja toisaalta kuin itsestäänselvyytenä otetun uskomusjärjestelmän tavoin (Swidler, 1986). Legitimaatio voi toimia erittäin pragmaattisesti yksinkertaisten ja käytännönläheisten merkitysten kautta (Suchman, 1995), jolloin legitimizeetti saavutetaan hyvinkin ulkokultaisen ja objektiivisen tarkastelun. Toisaalta legitimaatio voi toimia nojaten normatiivisiin arvioihin (Aldrich & Fiol, 1994), jolloin legitimizeetin saavuttaminen riippuu organisaation ja sen tarkastelijan moraalikäsitteiden kohtaamisesta. Kolmanneksi legitimaatio on myös kognitiivisuuteen perustuva ilmiö. Organisaatio voi ainakin teoreettisesti saavuttaa legitimizeetin, jos se sulautuu täysin kulttuuriseen ympäristöönsä, jolloin sen toiminta vaikuttaa yksinkertaisesti tarpeelliselta ja välttämättömältä. Tämän kaltaisen legitimaation havaitsemisesta tekee vaikeaa se, että on ensin kyettävä tunnistamaan niitä itsestään selviä kulttuurisia oletuksia ja merkityksiä, joiden kautta legitimaatio rakentuu. Todennäköisemmin legitimizeetin saavuttaminen jää kuitenkin suuremmaksi osaksi tarkastelijan ymmärryksen varaan, jolloin legitimaatio toimii yhteisesti jaettujen merkityssysteemien, uskomusjärjestelmien ja arjen kokemusten varassa (Dimaggio & Powell, 1991).

3 KRIITTINEN DISKURSSIANALYYSI

Diskursiivinen lähestymistapa on ollut ja on edelleen hyvin suosittu lähestymistapa yhteiskuntatieteen kentällä, mukaan lukien myös johtamisen ja organisoinnin tutkimus (Boje, Oswick, & Ford, 2004; Grant, Hardy, Oswick, & Putnam, 2004; Grant, Keenoy, & Oswick, 1998; Parker, 1992). Erityisesti kriittinen diskurssianalyysi on ottanut paikkansa poikkitieteellisenä lähestymistapana yhteiskunnallisten ilmiöiden kielellisessä tarkastelussa (Fairclough, 2003; Wodak & Meyer, 2002). Kriittinen diskurssianalyysi on inspiroinut myös johtamisen ja organisoinnin tutkijat ottamaan kriittisen näkökulman osaksi organisaation diskurssien tarkastelua (Fairclough, 2005; Hardy, Palmer, & Phillips, 2000; Mumby, 2004; Phillips ja muut, 2004; Thomas, 2003). Menetelmänä kriittinen diskurssianalyysi sisältää sisäänrakennetusti kriittisen asennoitumisen. Tämä ilmenee tietoisena yrityksenä käyttää diskurssianalyttisiä työkaluja ristiriitaisten sosiaalisten ja yhteiskunnallisten kysymysten tarkastelussa.

Diskurssi käsittää kielen sosiaalisen käytännön muotona, ja diskurssianalyysi on sen tarkastelua, kuinka teksti toimii sosiokulttuurisena käytäntönä (Fairclough, 1995). Kriittisten diskurssien tutkijat näkevät diskurssit keskeisenä sosiaalisena käytäntönä ja korostavat myös diskurssien vuorovaikutteisuutta, muita sosiaalisia käytäntöjä ja aineellisia olosuhteita yhteiskunnallisten diskurssien tarkastelussa (Fairclough, 2003, 2005). Hardy ja Phillips (2004) puolestaan ovat todenneet, että diskurssit rakentavat käsitteet, objektit ja toimijuudet organisaatioissa. Käsitteiden kautta voidaan antaa erityisiä merkityksiä organisaation ilmiöille, kuten esimerkiksi strategialle. Diskurssit muodostavat käsitteistöä, joita ilman organisaation ilmiöiden tarkastelua ei olisi mielekästä. Diskursseilla voi myös esineellistää maailmaa, koska niiden avulla voidaan tehdä luonnolliseksi ja oikeuttaa erityisinä pidettyjä asioita, kuten vaikkapa strategiatyötä. Esimerkiksi visiot ja missiot tai ”top-down” ja ”bottom-up” – tarkastelukulmat ovat tulleet diskursseineen luonnollisiksi osiksi organisaatioelämää (Mantere & Vaara, 2008).

Metodologisesti kriittisten diskurssien tutkijat korostavat, että tekstien tutkimisessa on tärkeää kiinnittää huomiota diskurssien käyttöön konkreettisissa tapauksissa ja niiden mikrotason kielellisen rakentumisen tarkasteluun. Diskursseja kannattaakin

analysoida samanaikaisesti kolmella tasolla: tekstinä (mikrotason tekstin rakentuminen), diskursiivisena käytäntönä (tekstin tuottaminen ja tulkinta), ja sosiaalisena käytäntönä (tilanteellinen ja institutionaalinen konteksti) (Fairclough, 2003). Siinä missä perinteiset legitimaation retoriikan teoriat keskittyvät erityisesti kysymyksiin, joissa puhuja legitimoi, on kriittisen näkökulmasta tarkasteltuna merkitystä myös sosiaalisella toiminnalla ja toimijoiden valtasuhteilla (Rojo & van Dijk, 1997; van Dijk, 1998). Tätä taustaa vasten on syytä kiinnittää huomiota itse toimintaan ja erityisesti toimijoihin toiminnan takana. Tässä tutkimuksessa kiinnitän erityistä huomiota siihen, että diskurssit rakentavat spesifejä subjektipositioita sosiaalisille toimijoille. Nämä toimijuuksien positiot määrittelevät rakenteelliset oikeudet toimijoille sen suhteen, mitä niiden odotetaan tekevän tai mitä ne ylipäätään voivat tehdä tai jättävät mahdollisesti tekemättä (Davies & Harré, 1990).

3.1 Legitimaation diskursiivinen tarkastelu

Kauttaaltaan legitimaation diskursiivisen tarkastelun lähtökohtana onkin, että legitimaation merkitykset syntyvät aina suhteessa tiettyihin diskursseihin. Nämä diskurssit tarjoavat kehykset, joissa legitimaatiota voidaan tarkastella (esim. Fairclough, 1989, 1992; Fiss & Hirsch, 2005). Yhtäältä käytettävissä olevat diskurssit rajoittavat huomattavasti tiettyjen toimijoiden yksityiskohtaisten toimien ymmärtämistä ja järkevän selityksen antamista niille. Itse asiassa juuri diskurssit mahdollistavat vain tietynlaisia subjektipositioita tai takaavat äänen vain tietylle joukolle. (esim. Fairclough, 1992; van Leeuwen & Wodak, 1999). Toisaalta toimijat voivat myös tarkoituksellisesti vastakkain suhteessa johonkin tiettyyn diskurssiin tai mobilisoida tiettyjä diskursseja omien tarkoituksien mukaisesti (esim. Hardy ja muut, 2000; Rojo & van Dijk, 1997). Diskurssit ovat ideologisesti kuormattuja ja siksi legitimoinnin tarkastelu edellyttää välttämättä ideologioiden jäljittämistä (van Dijk, 1998). Van Dijk jopa väittää, että legitimointi on yksi tärkeimmistä yhteiskunnallisten ideologioiden tehtävistä.

Näin ollen ideologioiden jäljittäminen ja diskurssien sitominen kontekstiinsa liittyvät diskurssin subjektiposition tai toisin sanoen toimijuuden määrittämiseen. Olen päätenyt tässä tutkimuksessa käyttämään diskurssin toimijuuden käsitettä. Toimijuuden käsite on relevantimpi kuvaamaan etsimiäni legitimaatiodiskurssien

sellaisia konteksteja, joissa legitimaatioprosessi aktivoituu ja antaa diskurssille sille ominaisen voiman oikeuttaa asiayhteytensä.

3.2 Tutkijan positio

Tutkimukseni liittyessä osaksi sosiaalisen konstruktionismin perinnettä ja myös diskurssianalyysi metodologisena valintana edellyttävät, että teen osana tutkimusta näkyväksi myös oman positioni tutkijana. Kuten jo aiemmin esitin, tarkastelen sosiaalisesti ja vuorovaikutteisesti rakentuvaa todellisuutta ottaen samanaikaisesti osaa tarkastelemani todellisuuden rakentamiseen. On myös tärkeää huomata, että erityisesti kognitiivisen, mutta myös moraalisen legitimaation tarkastelu, ja niiden saamat merkitykset perustuvat ennen kaikkea subjektiiviselle kokemushistorialleni ja kulttuuriselle ymmärrykselleni. Diskurssianalyysin osalta voin puolestaan todeta ottavani tulkitsijan roolin suhteessa aineistooni (Jokinen ja muut, 1999). Tulkitsijan asemaani suhteessa aineistoon liittyy tietoisuus siitä, että aineistoa voi lukea lukuisilla eri tavoilla. Huolimatta pyrkimyksestä, että aineiston on ohjattava ensisijaisesti analyysin etenemistä niin heti ensisilmäyksestä lähtien olen ollut osa löytämieni diskurssien rakentumista käydessäni vuoropuhelua johtajien katsausten kanssa.

Rakennan siis osaltani sitä todellisuutta, jota tarkastelen. Luen aineistoa nuoren johtamisen opiskelijan näkökulmasta, jolla on vain muutamia vuosia työkokemusta takanaan. Pörssiyhtiöiden johtamisen todellisuus ja siitä vuosittain ulosannettavat raportit ja katsaukset vaikuttavat lähtökohtaisesti jopa etäisiltä. On ehdottoman tärkeää huomata, että luen johtajien katsauksia rivityöntekijän, opiskelijan ja työväenluokan kansalaisen näkökulmasta. Katson johtajien puhetta ainakin jonkun verran ”alhaalta ylöspäin”. Katsantokanta tuo analyysin väistämättäkin kriittistä otetta ja asetun tutkijana osaltani johtajien yhteiskunnallisen vallankäytön kohteeksi. Toisaalta johtamisen korkeakouluopiskelijana olen jossain määrin kykenevä myös ymmärtämään johtajien puhetta liikkeenjohdon perinteisiin kytkeytyvänä pelinä ja ainakin mielikuvissani onnistun myös asettumaan yhtiöidensä toiminnasta kertovien pörssiyhtiöiden johtajien lakeerikerkiin.

3.3 Tutkimuksen aineisto ja analyysi

Halu tarkastella legitimaation ilmiötä johtamisen ja organisoinnin käytäntönä osana yhtiöiden yhteiskunnallista toimintaa asettaa omat haasteensa tutkimusaineiston löytämiselle. Tätä taustaa vasten ja legitimaation ollessa vahvasti sidoksissa kieleen oli tarpeellista löytää aineistoa, jonka kautta olisi mahdollista päästä tarkastelemaan johtajien puhetta yhteiskunnallisessa kontekstissa. Valitsin tutkimukseni aineistoksi suomalaisten pörssiyhtiöiden kirjanpitolain mukaisten toimintakertomusten yhteydessä julkaistuja johtajien katsauksia. Johtajan katsaus on vapaamuotoinen yhden tai kahden sivun mittainen kirjoitus, jonka sisältöä rajoittaa vain viitteellisesti kirjanpitolain vaatimus toimintakertomukseen liitettyjen asiakirjojen selkeydestä ja yhdenmukaisuudesta. Aineistooni valikoitui vuonna 2011 20 liikevaihdoltaan Suomen suurimman pörssiyhtiön johtajien katsausta, jotka ovat olleet yhtiöiden internetsivuilla vapaasti saatavilla vuonna 2012. Nämä yritykset olivat Finnair, Cargotec, HK Scan, Kemira, Lemminkäinen, Neste Oil, Stora Enso, UPM-Kymmene, Kesko, Metso, Pohjola Pankki, Ruukki, Sanoma, Sampo (nykyisin Danske Bank), Metsä Group, YIT, Nordea Pankki Suomi, Tamro, Wärtsilä, Varma ja Ilmarinen.

Näen aineistokseni valikoituneet johtajien katsaukset yhteiskunnallisena viestintänä ja johtajien käyttäminä puheenvuoroina. Aineiston ollessa muutenkin julkisesti saatavilla en näe, että tutkimukseeni liittyisi erityisiä eettisiä tai salassapitoon liittyviä kysymyksiä. Tarkasteluni keskittyessä aineistossa tuotetun legitimaation merkityksiin en tule tämän tutkimuksen sisällä suoraan ottaneeksi kantaa yhtiöiden toimintaan tai näe, että voisin tutkimuksellani aiheuttaa haittaa yhtiöiden toiminnalle tai itselleni. Tulkitsemani diskurssit ja legitimaation merkitykset ovat vain yksi ja tämän tutkimuksen ehdoilla syntynyt tulkinta johtajien katsauksista. Sitä ei voi, eikä pidä yleistää vaan se on otettava yhtenä ymmärryksenä muiden joukossa johtajien yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta.

Kriittisen diskurssianalyysini tekemisessä hyödynsin Suchmanin legitimaatiomääritelmien lisäksi Fairclough'in (2003) ajatusta kiinnittää samanaikaisesti huomiota johtajien puheen mikrotason rakentumiseen, puheen tuottamiseen ja tulkintaan diskursiivisena käytäntönä sekä tilanteelliseen ja

institutionaaliseen kontekstiin sosiaalisena käytäntönä. Aineistossa aktivoitui lopulta kolme diskurssia, joista oli tunnistettavissa pragmaattiseen, moraaliseen tai kognitiiviseen legitimaatioon viittaavaa puhetta. Diskurssit muodostuivat jokainen erikseen kahdesta tulkintarepertuaarista, jotka tulivat esille aineiston mikrotason tarkastelun kautta. Aineiston mikrotason tarkastelulla tarkoitan sanalistojen keräämistä johtajien katsauksissaan esittämistä teemoista. Mikrotason tarkastelun perusteella syntyneet yhteensä kuusi tulkintarepertuaaria olivat talouden ja lainsäädännön tulkintarepertuaari, ympäristötietoisuuden ja vastuullisuuden tulkintarepertuaari, epävakaa toimintaympäristön tulkintarepertuaari, lainsäädännön tulkintarepertuaari, liikevoiton tulkintarepertuaari ja ainutlaatuisuuden tulkintarepertuaari. Tulkintarepertuaarien analysointi puheen tuottamisena ja tulkintana eli diskursiivisina käytänteinä tuotti näiden osin hieman päällekkäistenkin tulkintarepertuaarien välille eroavaisuuksia, joiden perusteella ne jakaantuivat kolmeksi kahden tulkintarepertuaarin joukoksi, joita aloin nimittää diskursseiksi. Nämä kolme diskurssia olivat **yhteiskunnalle vastaamisen diskurssi, särkyneen maailman diskurssi ja suvereniteetin diskurssi**. Tulkitsemieni diskurssien sisältämän legitimaation merkitysten määrittäminen ja legitimaation diskursiivisten toimijuuksien analysointi liittävät diskurssit ”takaisin” tilanteelliseen ja institutionaaliseen kontekstiinsa osana johtajien katsausten yhteiskunnallista merkitystä. Nimitän diskurssien toimijuuksia legitimaation toimijuuksiksi korostaakseni niiden kautta syntyviä legitimaation merkityksiä. Monisyisen diskurssianalyttisen tutkimusasetelman läpivieminen tuottaa runsaasti erilaisia sivujuonteita, joista käsin aineiston tarkastelu voisi olla aivan yhtä mielekästä ja akateemisesti antoisaa. Myös yksittäisen tutkimuksen luotettavuuden tarkastelun kannalta on erityisen tärkeää kuvata analyysin aineistoon äestämä uoma leveämpänä kuin itse varsinaisiin tutkimuskysymyksiin vastaaminen edellyttäisi. Olen seuraavassa luvussa pyrkinyt esittämään kriittisen diskurssianalyysini tulokset, äestämäni uoman, sellaisessa laajuudessa, että viimeisessä luvussa esittämäni tutkimuksen empiiriseen aineistoon perustuvat johtopäätökset olisivat lukijalle ymmärrettäviä.

4 LEGITIMAATIODISKURSSIT

4.1 Yhteiskunnalle vastaamisen diskurssi

Yhteiskunnalle vastaamisen diskurssi rakentuu puheesta, joka huomioi yhteiskunnallisesti pinnalla olevia teemoja ja puheenaiheita. Erityisesti näitä toimitusjohtajien katsauksissa esiintyviä teemoja ovat ympäristönsuojelu, energiatehokkuus, työntekijöistä huolehtiminen ja ylipäättään kaikenlaisen vastuullisen toiminnan esille tuominen. Esimerkiksi kaksi yhtiötä, Wärtsilä ja Metsä Group, tuovat esille sitoumuksensa YK:n Global Compact –hankkeeseen ja sen kymmeneen vastuullisuus periaatteeseen. Toisaalta yhteiskunnalle vastaamisen diskurssi rakentuu myös puheesta, jossa ollaan huolissaan yleisesti talouden näkymistä. Esimerkiksi Varman toimitusjohtaja aloittaa katsauksensa kertomalla Euroopan velkakriisistä sekä pankki- ja rahoitusjärjestelmän vakauden huolestuttavasta tilasta. Etsimällä yhteisiä puheenaiheita kansalaisten kanssa johtajat pyrkivät ottamaan osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun. Yhteiskunnalle vastaamisen diskurssi rakentuu siis kahdesta yhteiskunnallisesti merkittävästä tulkintarepertuaarista. Nämä tulkintarepertuaarit ovat talouden ja lainsäädännön tulkintarepertuaari sekä ympäristötietoisuuden ja vastuullisuuden tulkintarepertuaari. Yhtäältä diskurssissa käsitellään Suomen ja osaltaan myös koko maailman talouden epävakaa tilaa sekä kansallisella ja globaalillakin tasolla siihen vaikuttavia lainsäädännöllisiä tekijöitä. Toinen diskurssin tulkintarepertuaareista puolestaan rakentuu yleisemmin ympäristöasioiden, energiakysymysten, työolojen, kestävän kehityksen ja vastuullisuuden korostamisen käsittelyn kautta.

Aineistoesimerkki yhteiskunnalle vastaamisen diskurssin talouden tulkintarepertuaarin rakentumisesta:

”Euroopan velkakriisi sekä pankki- ja rahoitusjärjestelmän vakauteen liittyvät huolet ovat varjostaneet viime kuukausina suomalaisten elämää. Maan hallitus valmistautuu tätä kirjoitettaessa tarkastelemaan kansantalouden ja erityisesti valtiontalouden tilaa dramaattisesti vaikeutuneissa haasteissa.” (Varma)

Aineistoesimerkki yhteiskunnalle vastaamisen diskurssin ympäristötietoisuuden ja vastuullisen toiminnan tulkintarepertuaarin rakentumisesta:

”Ympäristömyötäiset ratkaisut ovat tärkein tapamme tukea kestäväää kehitystä. Tämän lisäksi toimimme vastuullisella tavalla. Olemme sitoutuneet tukemaan YK :n Global Compact –aloitetta ja sen kymmentä ihmisoikeuksiin, työvoimaan, ympäristöön ja korruption torjumiseen liittyvää peruseriaatetta.” (Wärtsilä)

4.1.1 Legitimaation määrittäminen ja merkitykset

Yhteiskunnalle vastaamisen diskurssin rakentuessa ympäristötietoisuuden ja vastuullisuuden korostamisen varaan johtajat esittelevät kilvan erilaisia vastuullisuusohjelmia, -sitoumuksia ja –hankkeita, joihin yritykset ovat sitoutuneet. Ympäristötietoisuuden ja vastuullisuuden tulkintarepertuaarissa legitimaatio rakentuu sosiotrooppisesti pyrkien tuomaan esille myönteisiä heijastuksia organisaatiosta ja sen toiminnasta (Aldrich & Fiol, 1994). Johtajat pyrkivät määrittämään rationaalisesti syy-seuraus suhteita toimintansa ja vastuullisuusohjelmien välille, jättäen kuitenkin erittelemättä, kuinka vastuullisuusohjelmat konkreettisesti vaikuttavat yhtiön toimintaan (Suchman, 1995). Näin ollen legitimaatio määrittyy moraaliseksi tekniikoiden ja menetelmien arvioinnin kautta. Osa johtajista kertoo puolestaan vastuullisuuteen liittyvien ohjelmien olevan osa organisaatorakennetta, jolloin voidaan hiuksenhienosti erottaa legitimaation rakentuvan enemmän rakenteiden arvioinnille (Scott, 1977). Talouden ja lainsäädännön tulkintarepertuaarissa johtajat puolestaan pyrkivät osallistumaan ja ohjailemaan yhteiskunnallista keskustelua. Puheenvuoroissaan johtajat vihailevat selkeästi kohdennetuin mutta osin rivienväleihin kätkeytynein oletuksin yhteiskunnan tilasta, jolloin legitimaatio määrittyy kognitiiviseksi (Suchman, 1995).

Aineistoesimerkki legitimaation määrittymisestä moraaliseksi tekniikoiden ja menetelmien arvioinnin kautta esittelemällä vastuullisuustoimintaa, jossa yritys on mukana:

”Metsä Group on edelläkävijöitä kestävän kehityksen periaatteiden toteuttamisessa toiminnassaan. Konserni on sitoutunut noudattamaan YK :n Global Compact –hankkeen kymmentä periaatetta, mihin myös omat kestävän kehityksen periaatteemme pohjautuvat.” (Metsä Group)

Esimerkki tekee näkyväksi, kuinka YK :n Global Compact –hanke rinnastetaan symbolisesti konsernin vastuulliseen toimintaan. Kertomalla YK :n Global Compact –hankkeesta ja kestävän kehityksen periaatteiden toteuttamisesta johtaja pyrkii osoittamaan yrityksen omaksuneen yhteisöllisesti hyväksytyjä tekniikoita ja menettelytapoja (esim. Scott, 1977). Silloinkin kun seuraukset olisivat helposti nähtävissä, on kuitenkin melko tyypillistä, että oikeaa tapaa toimia ja menetellä arvostetaan moraalisesti korkeimmalle (Berger, Berger, & Kellner, 1973: 53). Yritykset tai ainakin niiden johtajat näyttäisivät olevan vuosikatsauksia kirjoittaessaan oivaltaneet tämän.

Aineistoesimerkki legitimaation määrittymisestä moraaliseksi rakenteellisen arvioinnin kautta:

”Biofore-yhtiönä UPM on vahvasti sitoutunut toimimaan vastuullisesti talouteen, ihmisiin ja yhteiskuntaan sekä ympäristöön liittyvissä asioissa ja jatkuvasti parantamaan toimintaansa.” *”UPM:n arvot, toimintaohje (Code of Conduct) ja johtamiskäytännöt luovat perustan yhtiön toiminnalle. Lisätäksemme toimintamme läpinäkyvyyttä olemme ottaneet käyttöön kestävän kehityksen raportointiohjeistuksen (Global Reporting Initiative, GRI)”* (UPM)

Osaltaan yhteiskunnalle vastaamisen diskurssissa legitimaatiota tuotetaan moraalisesti arvioimalla organisaation sosiaalisesti rakentuneita valmiuksia suorittaa tietyn tyyppisiä tehtäviä (Scott, 1992). Näitä valmiuksia ja ominaisuuksia pyritään tuomaan esille luettelemalla peräjälkeen organisaatorakenteeseen istutettuja rakenteellisia ratkaisuja, kuten esimerkiksi UPM :n mainitessa olevansa Biofore –yhtiö, noudattavansa Code of Conduct –toimintaohjetta ja ottaneensa käyttöön GRI –raportointiohjeistuksen. Esittelemällä normatiivisesti myönteisiä rakenteita johtaja

pyrkii luomaan yhtiölle vertauskuvallista identiteettiä (Suchman, 1995), joka oikeuttaa yhtiön toimintaa riippumatta yhtiön tosiasiallisen toiminnan tai osaamisen laadusta.

Talouden ja lainsäädännön tulkintarepertuaarissa johtajat eivät niinkään pyri kertomaan yhtiön ominaisuuksista tai vallitsevasta tilasta vaan kertovat huoliaan ja mielipiteitään yhteiskunnallisesti muutenkin pinnalla olevista puheenaiheista. Tämän tulkintarepertuaarin sisällä johtajat ovat osallistuessaan yhteiskunnalliseen keskusteluun mukana uusintamassa ja luomassa tätä yhteiskunnallista keskustelua. Sosiaalisen konstruktionismin periaatteiden mukaisesti osallistumalla keskusteluun johtajat ovat osaltaan mukana määrittelemässä tiettyjä asioita tärkeiksi ja merkityksellisiksi ja toisia asioita vähemmän merkityksellisiksi. Näin ollen legitimaatio määrittyy kognitiiviseksi ja itsestään selvyytensä otetuksi. Keskusteluun osallistumalla johtajat pyrkivät luomaan keskustelunaiheita, joiden kautta on mahdollista kontrolloida yhteiskunnan sosiaalisia rakenteita (Suchman, 1995). Legitimaatio muotoutuu ikään kuin huomaamatta johdon toimesta annetun kulttuurisesti ominaiseksi mielletävän todellisuuden käsityksen hienovaraisesti ohjailemana.

Aineistoiesiesimerkit itsestään selvyytensä otetuksi kognitiiviseksi legitimaatioksi johtajien osallistuessa yhteiskunnalliseen keskusteluun:

”Euroopan velkakriisi sekä pankki- ja rahoitusjärjestelmän vakauteen liittyvät huolet ovat varjostaneet viime kuukausina suomalaisten elämää. Maan hallitus valmistautuu tätä kirjoitettaessa tarkastelemaan kansantalouden ja erityisesti valtiontalouden tilaa dramaattisesti vaikeutuneissa haasteissa.” (Varma)

”Viimeistään vuosi 2011 osoitti, että olemme siirtyneet ns. uuteen normaaliin eli matalamman talouskasvun ja nopeiden muutosten aikaan. Tämä koskee erityisesti Eurooppaa ja Pohjois-Amerikkaa. Kehittyvät markkinat kasvavat edelleen vauhdikkaimmin, mutta myös ne ovat alttiita koko maailmantalouden heilahteluille. Oletus on, että kasvupiikit jäävät entistä lyhyemmiksi ja syklisyys sekä erilaiset epävarmuutta aiheuttavat riskit lisääntyvät.” (Rautaruukki)

Itsestään selvyytensä otettavaa kognitiivista legitimaatiota rakennetaan vaivihkaa poimimalla yhteiskunnallisesta julkisesta keskustelusta lauseenparsia, uudelleen

lausuttaviksi, johtajien ottaessa katsauksissa osaa keskusteluun. Esimerkiksi Varman johtaja huomioi kansan syvät rivit kertomalla, kuinka talouden vakauteen liittyvät huolet varjostavat suomalaistenkin elämää. Valveutuneisuus yhteisistä asioista tuodaan esille kertomalla maan hallituksen valmistautuvan tarkastelemaan näitä talouden haasteita. Osittain kognitiivinen legitimaatio rakentuu myös, edelleen toki vaivihkaa, mutta rohkeammin sanankääntein esittämällä talouden tilaa myötäileviä oletuksia asioiden nykytilasta ja tulevaisuudesta. Rautaruukin johtaja vie yhteiskunnallista keskustelua sofistikoituneesti haluamaansa suuntaan toteamalla erityisesti Euroopan ja Pohjois-Amerikan siirtyneen ”uuteen normaaliin”, jolloin talouskasvu on matalampaa ja muutokset nopeampia. Oletus tehdään selväksi toistamalla se toisin sanoin: *kasvupiikit lyhenevät, syklisyys ja riskit lisääntyvät*. Kognitiivinen legitimaatio rakentuu näissä puheenvuoroissa käytettyjen sanankäänteiden tietoisien tarkastelun kautta. Kuitenkin niin, että johtajat ovat pyrkineet esittämään sellaisia oletuksia, joita tarkasteltaessa vaihtoehtoiset mielipiteet ja toimintamallit näyttäytyvät mahdottomina, jolloin legitimoitu kokonaisuus tulee rakenteeltaan kiistattomaksi (Suchman, 1995).

4.1.2 Legitimaation toimijuudet

Yhteiskunnalle vastaamisen diskurssissa legitimaatio rakentuu siis kahden eri tulkintarepertuaarin varaan. Talouden ja lainsäädännön tulkintarepertuaari sekä ympäristötietoisuuden ja vastuullisuuden tulkintarepertuaari muodostavat myös ne diskursiiviset merkityssystemit, joiden kautta diskurssin ja sitä kautta niissä rakentuneen legitimaation toimijuudet löytyvät. Legitimaatio rakentuu moraalisesti ja kognitiivisesti, mutta tämän tutkimuksen pääasiallinen mielenkiinto ei ollut legitimaation määrittäminen vaan etsiä mahdollisuutta löytää legitimaation saamien merkitysten kautta sen rakentumisen konteksteja. Esittämäni lähtökohtaoletuksen mukaisesti diskurssin toimijuuden määrittäminen voi toimia mahdollisuutena löytää legitimaation rakentumisen konteksteja. Diskursiivisen otteen johdosta nimitän näitä legitimaation konteksteja legitimaation toimijuuksiksi.

Talouden ja lainsäädännön tulkintarepertuaarissa legitimaatio rakentuu toimijuuden tarkastelun osalta tekijöille kuten *talouskasvu, maailmantalous, velkakriisi, maan hallitus* tai *kasvupiikit*. Johtajien puheessa toimintavalta ja yhtiön toimintaan

vaikuttavat tahot löydetään yhtiön ulkopuolelta. Valtiovallalla, Euroopan unionilla ja keskuspankeilla tai sitten ihan vain markkinataloudella esitetään olevan valtaa ohjata yhtiön toimintaa. Näin ollen yhteiskunnalle vastaamisen diskurssin toimijaksi talouden ja lainsäädännön repertuaarista määrittyvät julkinen valta ja markkinatalous.

Aineistoesimerkit julkisen vallan ja maailman talouden toimijuuden määrittymisestä:

”On todennäköistä, että talouskasvu vuonna 2012 Suomessa ja muualla Euroopassa jää tänä vuonna viime vuotta alemmaksi.” (Pohjola Pankki)

”Maailmantalouden epävarma tilanne näyttää jatkuvan vuonna 2012. Tämä aiheuttaa huolta myös Metson keskeisillä markkina-alueilla.” (Metso)

”Hyvinvointi syntyy työllä ja työstä. Yrityksille on luotava Suomessa paremmat edellytykset ottaa vetovastuu kasvun vetureina. Keinot ovat tiedossa. On siirryttävä selvityksistä päätöksiin.” (Varma)

Aineistoesimerkeistä näkyy, miten *talouskasvu* ja *maailmantalous* ovat tulevat toimijoiksi, joilla on valtaa vaikuttaa yhtiön toimintaan. Talouskasvun keskeisyyteen ja erityisesti sen alenemiseen tai yleensä maailmantalouden epävarmuuteen liitettävät merkitykset aktivoituvat tukemaan muualla katsauksissa puhetta yhtiön toiminnasta. Toisaalta kolmantena esimerkkinä esitetty aineisto-ote Varman johtajan puheesta tuo näkyväksi, miten itsestään selvänä otettavaa kognitiivista legitimaatio rakennetaan antamalla toimijuus maan hallitukselle. Tässä aineistoesimerkiksi valikoituneessa lainauksessa kehoitetaan valtiovaltaa käyttämään toimijuuttaan yrityskentän hyväksi. Näiden toimijoiden olemassa oloon ja niille annettuun vaikutusvaltaan nojaten on rakennettu koko edellä esitetty talouden ja lainsäädännön tulkintarepertuaarissa esiintyvä legitimaatio.

Ympäristötietoisuuden ja vastuullisuuden tulkintarepertuaarissa legitimaation toimijuus rakentuu sellaisille tekijöille, kuten *kestävä kehitys*, *energiatehokkuus*, *vastuullisuus* ja *ympäristömyönteisyys*. Näiden tekijöiden kautta legitimaation toimijuus muodostuu samankaltaisesti kuin talouden ja lainsäädännön tulkintarepertuaarissakin yhtiön ulkopuolisten tekijöiden varassa. Toisaalta ympäristötietoisuuden ja vastuullisen toiminnan tulkintarepertuaarin legitimaation

rakentuessa moraalisten arvioiden varaan ulkopuolisetkin tekijät, kuten erilaiset vastuullisohjelmat ja –hankkeet liitetään johtajien puheessa osaksi yhtiön toimintaa. Osallistuminen vastuullisuusohjelmiin ja –hankkeisiin esitetään aina yhtiön vastuullisuutta korostavana omatoimimisena valintana. Tästä huolimatta legitimaation toimijuuden jäljet johtavat yhtiön ulkopuolelle ja ympäristötietoisuuden ja vastuullisuuden tulkintarepertuaarissa toimijuus muodostuu vastuullisuusohjelmille ja –hankkeille.

Aineistoesimerkit vastuullisuushankkeiden ja –ohjelmien toimijuuden määrittymisestä:

”Osana kestävästä kehitystä huolehdimme toimintamme pitkäjänteisestä kehittämisestä ja edellytämme vastuullisia toimintatapoja koko hankintaketjultamme. Omalle henkilöstöllemme haluamme tarjota viihtyisän ja kehittymisen mahdollisuuksia tarjoavan työpaikan, jossa työturvallisuus on kunnossa.” (YIT)

”Ympäristömyötäiset ratkaisut ovat tärkein tapamme tukea kestävästä kehitystä. Tämän lisäksi toimimme vastuullisella tavalla. Olemme sitoutuneet tukemaan YK :n Global Compact –aloitetta ja sen kymmentä ihmisoikeuksiin, työvoimaan, ympäristöön ja korruption torjumiseen liittyvää perusperiaatetta.” (Wärtsilä)

Aineistoesimerkeissä tulee näkyväksi, miten *kestävä kehitys, vastuulliset toimintatavat, viihtyisyys, kehittymisen mahdollisuudet ja työturvallisuus* muovautuvat osaksi YIT :n johtajan ohjelmajulistusta ja tavoitetta tehdä yhtiöstään parempi yhteiskunnallinen toimija. Wärtsilän katsauksessa johtaja turvautuu vieläkin suuremmin yhtiön varsinaisen toiminnan ja tässä tapauksessa koko yhtiön ulkopuoliseen tukeen, ottamalla YK :n Global Compact –aloitetta kädestä kiinni.

Yhteiskunnalle vastaamisen diskurssi, kuten todettu, rakentuu puheesta, jossa johtajat ottavat osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun. Talouden ja lainsäädännön sekä ympäristötietoisuuden ja vastuullisuuden tulkintarepertuaarien kautta yhteiskunnalle vastaamisen diskurssin toimijaksi muodostuu valistunut kansalainen. Valistuneen kansalaisen suulla esitetyllä puheella yhtiön toiminnasta annetaan moraalisten ja kognitiivisten legitimaatiopyrkimysten kautta yleisesti ja yhteiskunnallisesti hyväksyttävää kuvaa. Legitimaation toimijuuden tietoinen tai tiedostomatonkin

sijoittuminen yhtiön varsinaisen toiminnan ulkopuolelle asettaa yhtiön vahvasti osaksi yhteiskunnallista vuorovaikutusta ja vahvistaa edellytyksiä saavuttaa itsestään selvänä otettu legitiimi asema. Yhteiskunnalle vastaamisen diskurssilla on myös legitimaation muodostumisen kannalta keskeinen merkitys. Yhtiön toiminnan aktiivinen liittäminen osaksi yhteiskunnallista keskustelua avaa johtajille julkisen areenan, jolla voidaan esittää vertailuja yhtiön toiminnan ja yhteiskunnallisten sekä ympäristötekijöiden välillä. Seuraavaksi esiteltävät särkyneen maailman ja suvereniteetin diskurssit perustuvat nimenomaisesti tämänkaltaiselle ristiriitaiseksi ja kompleksiseksi osoittautuvalle vertailulle.

4.2 Särkyneen maailman diskurssi

Särkyneen maailman diskurssi rakentuu puheesta, jossa ympäröivä maailma kuvataan liiketoiminnalle hankalana ja vaikeuksia aiheuttavana toimintaympäristönä. Maailmassa on jotain, joka on rikki ja rajoittaa liiketoiminnan harjoittamista. Näitä särkyneen maailman palasia ovat esimerkiksi epävarma globaali talous, velkakriisi, ongelmat työllisyydessä, luonnonkatastrofit ja sääilmiöt sekä viranomaissääntely. Myös särkyneen maailman diskurssi rakentuu kahdesta eri tulkintarepertuaarista. Epävakaan toimintaympäristön tulkintarepertuaari muodostuu puheesta, jossa johtajat käsittelevät sääolojen ja talouden asettamia haasteita ja vaikeuksia liiketoiminnalle. Lainsäädännön tulkintarepertuaari puolestaan rakentuu puheella esimerkiksi talouden sääntelymekanismeista ja viranomaisääntelystä. Maailman ja toimintaympäristön epävarmuuteen liittyvää puhetta esiintyi läpi koko aineiston. Yksinkertaisimmillaan särkyneen maailman diskurssi aktivoitui johtajien puheessa taloudellisista tai raaka-aineisiin liittyvistä huolenaiheista.

Aineistoesimerkki särkyneen maailman diskurssin epävakaan toimintaympäristön tulkintarepertuaarin rakentumisesta:

”Maailmantalouden toipuminen, geopoliittiset jännitteet öljyntuottajamaissa sekä vuoden loppupuolella pelko euroalueen kriisin kärjistymisestä olivat merkittävimmät öljymarkkinoihin vaikuttavat tekijät vuonna 2011.”

Epävakaan toimintaympäristön tulkintarepertuaarille on tyypillistä tarkastella maailmaa *jännitteisenä* tai *kärjistyvän kriisin* uhan alla, vasta *toipilaana* ympäristönä. Yleinen epävarmuus taloudesta ja raaka-aineiden saatavuudesta langettaa synkän varjonsa koko liiketoiminnan ylle. Toinen varjokuva toimintaympäristön valkokankaalle heijastuu lainsäädännön tulkintarepertuaarista.

Aineistoesimerkki särkyneen maailman diskurssin lainsäädännön tulkintarepertuaarin rakentumisesta:

”Vakavaraisuutta koskeva sääntely eli Solvenssi II ja Basel III etenivät, samoin edistyivät EU:n lainsäädäntöhankkeet, kuten talletussuojadirektiivi, yhteistakuujärjestelmä ja sukupuolineutraali hinnoittelu. (Sampo-konserni)

Lainsäädännön tulkintarepertuaari on osaltaan sidoksissa ja perustuu samoille keskustelun avauksille, joita jo yhteiskunnalle vastaamisen diskurssin talouden ja lainsäädännön tulkintarepertuaarissa rakennettiin. Särkyneen maailman diskurssissa ei kuitenkaan enää pyritä keskustelemaan tai antamaan päättäjille neuvoja lainsäädäntöön liittyvissä kysymyksissä vaan todetaan yksinkertaisesti lisääntyvän *sääntelyn* ja *lainsäädäntöhankkeiden* uhkaavasti vaikeuttavan liiketoiminnan harjoittamista. Legitimaation suhteen särkyneen maailman diskurssin tulkintarepertuaarit sekoittuvat toinen toisiinsa, mutta legitimaation toimijuus puolestaan rakentuu erikseen kummankin repertuaarin avulla.

4.2.1 Legitimaation määrittäminen ja merkitykset

Diskurssi tuo ilmi legitimaation strategisen ulottuvuuden, heijastellen organisaation johdon näkökulmaa ympäröivästä todellisuudesta ja tekee näkyväksi myös, kuinka johtajat käyttävät mielikuvamaisesti ja symbolisesti yhteiskunnallisia uhkatekijöitä manipulaation välineinä. Särkyneen maailman diskurssissa tuotettu legitimaatio edellyttää lukijaltaan vastaanotetun tiedon käsittelemistä: särkyneen maailman ja liiketoiminnan välisen kausaliteetin ymmärtämistä. Mielikuvamaisia ja moniselitteisiä syy-seuraus aasinsiltoja rakennetaan erityisesti puheella sääoloista ja luonnonkatastrofeista. Näin ollen särkyneen maailman diskurssi määrittyy dynamiikaltaan kognitiiviseksi legitimaatioksi (Suchman, 1995). Osittain tässä

diskurssissa rakentuva legitimaatio muodostuu myös yksinkertaisemmin suoraan havaittavissa olevien välittömien syy-seuraus suhteiden esittämisenä. Talouden epävarmuus esitetään suoraan syynä heikolle liiketoiminnan tulokselle. Tällöin legitimaatio määrittyy moraalisesti menetelmälliseksi (Suchman, 1995).

Aineistoesimerkki mielikuvamaisesta ja symbolisesta manipulaatiosta, joka määrittyy kognitiiviseksi legitimaatioksi:

”Talouden turbulenssin ja sääntelyviidakon lisäksi luonnonvoimat koettelivat riskivalintamme perusteita: talvi oli alkuvuonna todella ankara ja runsasluminen, kesällä rankkasateet aiheuttivat tulvia etenkin Tanskassa ja vuoden lopulla Norja, Ruotsi ja Suomi joutuivat talvimyrskyn riepotteluviksi poikkeuksellisen kovakouraisesti.”
(Sampo-konserni)

Taloudesta synnytetään mielikuvaa, jossa talous vie ja yhtiö voi vain pelätä pahinta ja toivoa parasta, yrittäen selvitä ilmakehän ilmastosta. Sääntely puolestaan esitellään kuin vaikeakulkuisena sademetsänä, joka hankaloittaa liiketoimintaan liittyvien valintojen tekemistä. Mielikuvaa särkyneestä maailmasta vahvistetaan vielä kertomalla, että talvi oli *ankara* ja kesän sateet *rankkoja*. Tämän lisäksi talvimyrsky *riepotteli* kokonaisia valtioita. Turbulenssia, viidakkoa sekä ankaraa ja rankkaa riepottelua – kaiken tämän jälkeen katsauksissa voidaan jo ihan ymmärrettävästi esittää, ettei liiketoiminnan tulos välttämättä saavutakaan asetettuja tavoitteita.

Aineistoesimerkki välittömän syy-seuraus suhteen esittämisestä, joka määrittyy moraaliseksi legitimaatioksi:

”Maailmantalouden epävarmuus erityisesti vuoden 2011 toisella puoliskolla heikensi kysyntää kaikilla liiketoiminta-alueillamme, ja konsernin koko vuoden tulos jäi selvästi vuotta 2010 heikommaksi.”
(Metsä Group)

Maailmantalous yksinkertaisesti todetaan epävarmaksi ja sen kerrotaan suoraan heikentäneen kysyntää ja sitä kautta yhtiön tulosta. Edellisestä esimerkistä poiketen maailmantalouden, heikentyneen kysynnän ja heikon tuloksen välille pyritään rationaalisesti määrittämään syy-seuraus suhteiden punosta, kuitenkin vertailematta

tai erittelemättä määrittelyn taustalla mahdollisesti olevia johtopäätöksiä (vrt. Suchman 1995).

4.2.2 Legitimaation toimijuudet

Särkyneen maailman diskurssissa toimijuudet rakentuvat organisaation vaikutuspiirin ulkopuolisista tekijöistä. Diskurssin määrittäneet tulkintarepertuaarit auttavat nyt hahmottamaan legitimaation kahtaalla rakentuvan toimijuuden. Osaltaan toimijuutta yritetään häivyttää, jolloin toimijoiksi määrittyvät joko abstraktilla tavalla luonnonilmiöt tai talouden epävarmuus. Toisaalta särkyneen maailman toimijaksi ja syntipukiksi nostetaan talouden sääntelymekanismit ja lainsäädäntö. Yhtiöt ja niiden johtajat asemoivat itsensä särkyneen maailman diskurssissa alisteisiksi suhteessa muihin diskurssin toimijoihin. Luonnonilmiöillä ja talouden sääntelymekanismeilla kerrotaan olevan valtaa vaikuttaa yhtiöiden johdon ratkaisuihin tavalla, jonka syy-seuraussuhteista ei kuitenkaan läpinäkyvän ymmärrettävästi haluta kuvata tai tuoda esille.

Aineistoesimerkki toimijuuden häivyttämisestä abstraktin ilmiön muotoon. Esimerkissä toimijuus hajotetaan yhtiön vaikutuspiirin ulkopuoliseksi, välilliseksi, hallitsemattomaksi ja moninaiseksi.

”Edellisvuosien tapaan monet vaikutuspiirimme ulkopuoliset tekijät – Japanin luonnonkatastrofi, arabikevät, Thaimaan tulvat, polttoaineen hinnan nousu, lentokapasiteetin lisääntyminen ja kilpailun kiristyminen Euroopassa sekä maailman talouden epävarmat näkymät – vaikuttivat kuitenkin toimintamme kannattavuuteen sitä heikentäen.” (Finnair)

Absurdeimmalla tavalla legitimaation toimijuus rakentuu joukosta erillisiä ja toisistaan riippumattomia tapahtumia, luonnonkatastrofeista, kansannousuista, polttoaineen hinnasta, alan kilpailun kiristymisestä ja talouden epävarmuudesta. Toimijuuden tukeutuessa epävarman toimintaympäristön tulkintarepertuaariin kognitiiviselle ymmärrykselle perustuvan legitimaation manipulatiivisuus tulee esille osaltaan mielikuvamaisesti ja abstraktien ilmiöiden avulla rakennetun toimijuuden kautta, jonka toiminnan ja seurausten vaikutus ei tule yksiselitteisesti esille ja vaan edellyttää tiedon moniulotteista prosessointia (DiMaggio & Powell, 1991).

Lainsäädännön tulkintarepertuaarin kautta legitimaation toimijuus määrittyy yksiselitteisemmin talouden sääntelyn ja lainsäädännön kautta julkisen hallinnon tahoille.

Aineistoesimerkit toimijuuden määrittymisestä julkishallinnolle poliittisen sääntelyn ja lainsäädäntötyön kautta:

”Vakavaraisuutta koskeva sääntely eli Solvenssi II ja Basel III etenivät, samoin edistyivät EU:n lainsäädäntöhankkeet, kuten talletussuojadirektiivi, yhteistakuujärjestelmä ja sukupuolineutraali hinnoittelu. Julkisesti keskusteltiin finanssitransaktioveron toteuttamisesta. (Sampo-konserni)

”Toteutuessaan tasaverot ja veroasteen nousu leikkaavat kotitalouksien kulutusta, mikä näkyy kaupan alan myynnin laskuna ja tätä kautta heikentyneenä työllisyytenä Suomessa. Myös kaupan alan kilpailuedellytyksiä rajoittavan säätelyn lisääntyminen Suomessa ja Euroopan unionissa heikentää mahdollisuuksia palvella asiakkaita ja toimia tehokkaasti.” (Kesko)

”...hallitukset kaavailevat tiukempia toimia korvauskulujen vähentämiseksi ja budjettitasapainon saavuttamiseksi. Lisäksi lääkealan viranomaiset tiukentavat entisestään säännöksiä esimerkiksi taistelussa lääkeväärennöksiä vastaan.” (Tamro)

Yksinkertaisesti talouden sääntelyn, lainsäädäntöhankkeiden ja valvonnan kautta särkyneen maailman toimijoiksi määrittyvät julkisen hallinnon tahot, kuten hallitukset, virkamiehet ja viranomaiset. Näillä tahoilla kerrotaan olevan valtaa säätää ja määrätä yhtiön toimintaympäristön olosuhteiden muuttumisesta ja tilasta. Toimijana julkinen hallinto kuvataan toimintaympäristön olosuhteita *tiukentavaksi, leikkaavaksi, rajoittavaksi ja heikentäväksi*. Moraalisen legitimaation menetelmällisyys tulee esille hallinnon tahojen toimijuuden määrittämisen kautta. Tekemällä julkisen hallinnon sääntelyn, lainsäädännön ja valvonnan vaikutukset näkyviksi voidaan saavuttaa yhtiön toiminnalle moraalista oikeutusta, pyrkimällä osoittamaan yhteisöllisesti hyväksytyjen menettelytapojen olevan omaksuttuja osana yhtiön toimintaa (Scott, 1977).

Epävarman toimintaympäristön ja lainsäädännön tulkintarepertuaarin kautta särkyneen maailman diskurssissa legitimaation toimijuus muodostuu ikään kuin

mielikuvitusmöröksi. Särkyneen maailman mörkö saa voimansa luonnon katastrofeista ja virkamiestyöstä. Voiminensa tunnossa mörkö käy väsymätöntä taistelua kannattavaa liiketoimintaa vastaan ja sen kukistamiseksi yhtiöiden johto on valmis tekemään kaikkensa. Moraalista ja kognitiivista legitimaatiota rakennetaan altavastajaan asemasta. Särkyneen maailman diskurssin tai sen legitimaation mörkömäisen toimijuuden merkitys tulee täydellisenä ilmi vasta suvereniteetin diskurssin aktivoitumisen kautta. Särkyneen maailman puheella tuotettu mörkö on toimija, jonka avulla ja jota vasten suvereniteetin diskurssissa voidaan rakentaa mielikuvaa yhtiöstä ja sen johdosta paremman maailman puolesta taistelevana sankarimaisena toimijana.

4.3 Suvereniteetin diskurssi

Suvereniteetin diskurssi haastaa ja vastaa toimitusjohtajien katsauksissa särkyneen maailman diskurssin muodostamaan mielikuvaan lähes toivottomasta elinympäristöstä. Tämä näkyy katsauksissa suoraan: särkyneen maailman diskurssin ja suvereniteetin diskurssin muodostava puhe esitetään lähes poikkeuksetta peräkkäin. Katsauksissa käydään yksittäisiä vuoropuheluja näiden diskurssien välillä. Talouden realiteetit, lainsäädäntö ja ilmastonmuutos kerrotaan liiketoiminnan haasteiksi ja uhkakuviksi. Kuitenkin heti perään korostetaan yhtiön liiketoiminnan olevan jollakin ainutlaatuisella tavalla kykenevää toimimaan voittoa suhteessa ympäristön uhkatekijöihin. Sen lisäksi, että suvereniteetin diskurssi perustuu osaltaan särkyneen maailman diskurssin toivottomuuden voittamiselle, se perustuu myös yhteiskunnalle vastaamisen diskurssissa avatun jännitteen hyödyntämiselle vertailemalla yhtiöiden suvereneja ominaisuuksia sen yhteiskunnallista asemaa vasten. Myös suvereniteetin diskurssi muodostuu kahdesta tulkintarepertuaarista. Liikevoiton tulkintarepertuaari rakentui puheesta, jossa johtajat toivat esille yhtiönsä tekevän kaikkien aikojen parasta tulosta tai ainakin kasvattaneensa liikevaihtoa. Ainutlaatuisuuden tulkintarepertuaarista käsin johtajien puheessa aktivoituivat puolestaan ylitsevuotavan myötäsukaiiset hehkutukset yhtiöiden ja niiden toiminnan edelläkävijyydestä, vahvuudesta ja ainutlaatuisesta kyvykkyydestä.

Aineistoesimerkki suvereniteetin diskurssin liikevoiton tulkintarepertuaarin rakentumisesta:

”Taistelutahtomme ansiosta pystyimme kuitenkin säilyttämään asemamme ja jopa vahvistamaan sitä. Saavutimme vakaan tuloksen sekä liikevaihdon että liikevoiton osalta.” (Sanoma)

Aineistoesimerkki suvereniteetin diskurssin ainutlaatuisuuden tulkintarepertuaarin rakentumisesta:

”Vuonna 2011 käynnistimme toimenpideohjelman, joka tähtää edelläkävijäaseman säilyttämiseen kestävän kehityksen mukaisten asuin- ja työskentely-ympäristöjen rakentajana ja ylläpitäjänä.” (YIT)

Aineistoesimerkki suvereniteetin diskurssin rakentumisesta:

”Samaan aikaan [vuonna 2011] epävakaa maailmantalouden tila aiheutti poikkeavaa käyttäytymistä markkinoilla, muun muassa samanaikaista raaka-aineiden hinnannousua ja pienevää kysyntää joissakin asiakassegmenteissä loppuvuodesta. Näistä haastavista olosuhteista huolimatta Kemira onnistui kasvattamaan liikevaihtoa ja nettotulosta sekä vahvistamaan kassavirtaa.” (Kemira)

Yksinkertaisimmillaan suvereniteetin diskurssi aktivoituu heti seuraavassa lauseessa vaikeuksista kertomisen jälkeen. Toisaalta suvereniteetin ja särkyneen maailman diskurssien vuoropuhelua tapahtuu aineistossa myös toisinpäin. Tällöin yhtiöiden suvereniteetti ja särkynyt maailma näyttäytyivät vieläkin ristiriitaisempina.

Aineistoesimerkki suvereenista puheesta särkyneen maailman kuvauksen edellä:

”Sijoittamalla myyntipisteitä oikeisiin paikkoihin ja panostamalla henkilökunnan ammattitaidon jatkuvaan kehittämiseen olemme vakiinnuttaneet asemamme johtavana apteekkiketjuna sekä Norjassa että Baltiassa [...] Heikon markkinatilanteen vuoksi jouduimme saneeraamaan Puolan liiketoimintayksikkömme vuonna 2011. [...] Neljän jakelukeskuksen toiminnot lopetettiin, joka johti noin 200 työpaikan menetykseen.” (Tamro-konserni)

Henkilökunnan ammattitaitoon panostaminen ja myyntipisteiden oikein sijoittaminen tuottavat tulosta Norjassa ja Baltiassa, mutta heti Baltian maiden eteläisessä

naapurissa Puolassa ei enää edes itku auttanut markkinoilla vaan jakelukeskukset oli ajettava alas toinen toisensa perään. Huolimatta siitä, että jäljempänä Tamron katsauksessa kuitenkin todetaan, että Puolan saneerauksella ei ole suoraa vaikutusta vähittäiskaupan toimintoihin, esimerkki tekee näkyväksi, kuinka diskurssi rakentuu hieman ristiriitaisesti ilman yhtäpitävää logiikkaa. Toisaalta esimerkki on myös erittäin kuvaava särkyneen maailman ja suvereniteetin diskurssien kautta rakennetun legitimaation muodostumiselle. Katsauksissa kuvatut onnistumiset ja menestyminen tai vaikeudet ja haasteet esitetään kyllä rinnasteisina perätysten luettavaksi, mutta todellisuudessa voitot ja tappiot on kuitattu kokonaan eri rintamalinjoilta.

4.3.1 Legitimaation määrittäminen ja merkitykset

Suvereniteetin diskurssissa legitimaatio määrittyy yhtäältä pragmaattiseksi, jolloin puhetta rakennetaan luonteenlaatuun viittaavilla ilmauksilla, kuten esimerkiksi: ”*edelläkävijä*”, ”*toimiva*”, ”*ratkaisija*” tai ”*ainutlaatuinen*”. Toisaalta legitimaatio on myös moraalista oikeutusta tukevaa perustuen yhtiön toiminnan välillisten seurausten (Meyer & Rowan, 1991) ja rakenteiden arvioinnille (Scott, 1977). Yhtiöt arvioivat toimintaansa kertoen saavutetuista tuloksista kuitenkin tekemättä näkyväksi sitä, millaisen toiminnan seurauksena suvereeni asema on saavutettu. Vaihtoehtoisesti yhtiö esitetään rakenteellisilta ominaisuuksiltaan ainutlaatuisena, arvokkaana ja tukemisen arvoisena. Yhtiöt kertovat heillä olevan valmiuksia suorittaa osaamistaan vastaavia tehtäviä olosuhteista riippumatta (Scott 1992).

Aineistoesimerkki pragmaattisen legitimaation rakentamisesta luonteenlaatuun viittaavilla ilmauksilla:

”Epävarma aika korosti ainutlaatuisia, paikallisuuteen ja asiakaskeskeisyyteen perustuvia kilpailuetujamme, ja osoitti myös liiketoimintamallimme vahvuuden osana OP-pohjola -ryhmää. Vuonna 2011 pystyimme toimimaan häiriöttä, aitona kumppanina asiakkaillemme: tukien ja edistäen heidän taloudellista menestystään, turvallisuuttaan ja hyvinvointiaan.” (Pohjola Pankki)

Pragmaattinen legitimaatio muodostuu yksinkertaisesti kun epävarmaa ajankuvaa vasten kerrotaan *ainutlaatuisten* ominaisuuksien tehneen liiketoimintamallista vahvan. Dialogia särkyneen maailman diskurssin kanssa käydään esimerkiksi

esittämällä ainutlaatuisuuden lopulta takaavan myös kyvyn toimia häiriöttä epävarmasta ajasta huolimatta. Legitimaatio vahvistetaan lopulta kuvaamalla liiketoiminta *aitona kumppanuutena* yrittäen välittää viesti, että yhtiön sydän sykkii asiakkaiden etujen puolesta. Näin legitimaatio muodostuu liittämällä yhtiöön inhimillisiä ominaisuuksia lähes naiivilta tuntuvalta tavalla. Inhimillistämällä luonnekuvausten kautta yhtiön toimintaa, siitä tulee ihmisille helpommin samaistuttavaa. (Suchman, 1995.)

Moraalinen legitimaatio rakentuu suoraan esittämällä yhtiön toiminta yksinkertaisesti luotettavana, kunnollisena ja viisaana. Yhtiö vain kertoo tehneensä oikeita asioita. Esimerkiksi Nordea vain toteaa yksinkertaisesti olleensa *kannattava ja asiakkaiden ja henkilöstön tyytyväisyyden* parantuneen.

Aineistoesimerkki moraalisen legitimaation rakentumisesta välillisten seurausten ja rakenteiden arvioinnin kautta:

”Kritiikki pankkeja kohtaan lisääntyi vuonna 2011. Nordea ei ole ottanut vastaan valtion tukea. Se on ollut kannattava pankki koko kriisin ajan, ja olemme kasvattaneet luotonantoa sekä henkilö- että yritysasiakkaille. Asiakkaiden ja henkilöstö tyytyväisyys on nyt korkeammalla tasolla kuin ennen kriisiä.” (Nordea)

Aineistoesimerkki tekee näkyväksi, kuinka kertomalla, ettei pankki tarvinnut valtion tukea vaan oli kannattava kriisin ajan tehdään omatoimisesti myönteinen arvio pankin rakenteellisista ominaisuuksista. Arviota rakenteiden oikeellisuudesta ja kehittymisestä vielä erikseen pönkitetään kertomalla kyvystä kasvattaa luotonantoa asiakkaille. Moraalista rakenteiden arvioinnin kautta muodostuvaa legitimaatiota vahvistetaan vielä arvioimalla heti perään välillisiä seurauksia, joiden kerrotaan olevan asiakkaiden ja henkilöstön kasvanut tyytyväisyys. Toisaalta moraalista legitimaatiota rakennetaan yhtäläillä menetelmien arvioinnin kautta.

Aineistoesimerkki legitimaation määrittymisestä moraalisesti menetelmien arvioinnin kautta:

”Täsmennetty strategiamme osoittautui toimivaksi – vahvistimme asemaamme johtavana ratkaisutoimittajana ja taloudellinen tulos oli odotetun mukainen. Tavoitteemme mukaisesti ylitimme myös markkinoiden keskimääräisen kasvuvauhdin, mikä oli ehkä tärkein saavutuksemme.” (Cargotec)

Strategia nousi aineistossa esiin selittämättömänä, mutta kuitenkin usein keskeisenä ellei jopa tärkeimpänä tekijänä menestyksen tai onnistumisten takana. Organisaation strategiasta puhumisen liittyessä toimintaan se näyttäytyi menetelmällisenä aspektina, jonka avulla perusteltiin kuluneen vuoden toimintaa. Syy-seuraussuhteen verkon punominen tässä tapauksessa strategian ja onnistumisten välille vertailematta kausaliteetin rakentamisen taustalla vaikuttavia johtopäätöksiä. Näin ollen selkeiden tulosten esittelyn jäädessä taka-alalle menetelmällisestä legitimaatiosta tulee merkittävää (Scott, 1992).

4.3.2 Legitimaation toimijuudet

Legitimaation perustuessa pragmaattisesti yhtiön luonteelle tai moraalisesti välillisten seurausten ja rakenteiden tai menetelmien arvioinnille, suvereniteetin diskurssissa toimijaksi määrittyy yksiselitteisesti ammattitaitoinen organisaatio ja yhtiön johto. Toimijana yhtiö hallitsee toimintaympäristön olosuhteet ainutlaatuisiksi kuvatuilla ominaisuuksillaan. Diskurssille on tyypillistä monikon ensimmäisen persoonan käyttäminen. Osittain diskurssissa esitetään ”meidän tekemänä” toimintaa, joka on arkitodellisuudessa rajoittuu johdon toiminnaksi. Yhtiön johto tekeekin diskurssin sisällä itsestään sankarimaisen toimijan, joka suvereenisti kykenee kohtaamaan särkyneen maailman diskurssin mielikuvitusmörön ja hallitsemaan kaikki haasteet taistelussa mörköä vastaan. Suvereniteetin diskurssi kääntää särkyneen maailman diskurssin valta-asetelman pääläelleen. Särkyneen maailman diskurssia hallinnut mörkö ei saa enää puheenvuoroa ja on toimijana vain viitteellisesti sivustaseuraajana läsnä suvereniteetin diskurssissa.

Aineistoesimerkit yhtiön johdon määrittymisestä olosuhteet suvereenisti hallitseviksi toimijoiksi:

”Metson vahvuuksia on kyky ratkaista asiakkaan ongelmia laajalla rintamalla. Yhtiössämme on vahvaa erikoisosaamista, monimuotoisiin tarpeisiin soveltuvia teknologiaratkaisuja sekä kattavaa prosessiymmärrystä. Isojen projektien toimituksissa painoarvoa on lisäksi yhtiön koolla ja vahvalla taseella: asiakkaamme arvostavat toimitusvarmuutta sekä yhteistyön luotettavuutta ja jatkuvuutta.”
(Metso)

”Tamro-konsernin viime tilikausi oli erittäin onnistunut. Ilman satunnaisia tuottoja ja kuluja. Kuten kertaluonteisia myyntivoittoja, Tamro saavutti kaikkien aikojen parhaan liiketoiminnan tuloksen tilikaudella 2011/12. (Tamro)

Diskursseissa yhtiöt määrittyvät toimijoina onnistujiksi ja kykeneviksi. Yhtiöillä on kykyä *ratkaista ongelmia, erikoisosaamista ja prosessiymmärrystä*. Tai sitten yhtiö yksinkertaisesti tekevät *kaikkien aikoen parasta tulosta*. Suvereniteetin diskursseille on tyypillistä, että johtoa ja yhtiötä kuvaillaan toimijana vahvasti myönteisillä ilmauksilla, selittämättä ja perustelematta asiaa sen enempää. Toimijuus rakentuu yhtiön vahvuuksista unohtaen kokonaan mahdolliset heikkoudet ja uhat, jotka määritellään tuleviksi yhtiön ulkopuolelta.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Empiiriset tulokset

Kuten tutkimusasetelmaa rakentaessani lähtökohtaisesti oletin, niin tekemäni diskurssianalyysin perusteella näyttää siltä, että diskursiivisen legitimaation toimijuuden määrittäminen auttaa löytämään sellaisia merkityksiä, joiden kautta legitimizeerintää pyritään rakentamaan. Tutkimusasetelmani ja tutkimuskysymysteni keskeisenä tavoitteena oli päästä käsiksi legitimaation dynamiikkaan sosiaalisen vuorovaikutuksen taustalla tai ytimessä, jonka avulla itse puhe organisaatiosta tulee oikeutetuksi ja tarkastella sitä, miten legitimaation merkitykset kiinnittyvät johtajien katsausten kontekstiin. Tässä luvussa pyrin esittämään empiirisen analyysini pohjalta vastauksia asettamiini tutkimuskysymyksiin. Kertaan ensin lyhyesti legitimaation saamia merkityksiä ja sen jälkeen esitän toimijaulottuvuuksien merkitykset legitimaatiolle.

Tekemäni diskurssianalyysi tuo esille legitimaation dynamiikkaan liittyviä merkityksiä. Legitimaatiota on mahdotonta määrittää konkreettisenä ilmiönä, mutta sen toiminta johtajien katsausten puheessa näytti paikantuvan vertailuun yhtiön toiminnan ja yhteiskunnallisen järjestyksen välillä. Legitimaatiolle rakentui talouteen, lainsäädäntöön, luonnon katastrofeihin, ympäristötietoisuuteen, vastuullisuuteen ja myös ainutlaatuisuuteen liittyviä merkityksiä. Nämä merkitykset rakentuivat pääsääntöisesti vahvasti moraalisten ja kognitiivisten aspektien kautta. Poikkeuksena esiintyivät yhtiöiden ainutlaatuisuuteen liittyvät merkitykset, jotka aktivoituivat pragmaattisen legitimaation yhteydessä ja kuvailivat selkeästi yhtiöiden toimintaa. Yhteiskunnalle vastaamisen diskurssin toimijuus vaikutti erittäin abstraktilta ja sen määrittäminen tulkintarepertuaarien kautta oli monisyinen punos. Koko diskurssin sisältämä yhteiskunnallisen puhe vaikutti kuitenkin kulminoituvan johonkin merkitysten takana vaikuttavaan tekijään. Yhteiskunnalle vastaamisen diskurssissa legitimaation toimijuus merkityksellistyi ja määrittyi lopulta valistuneeksi kansalaiseksi, jonka suulla tehtiin kuuluviksi niitä merkityksiä, joiden institutionalisoitumisen varassa särkyneen maailman ja suvereniteetin diskurssien legitimaation saattoi rakentua.

Särkyneen maailman diskurssissa legitimaatio määrittyi myös kognitiivisesti ja moraalisesti ja sai globaalin talouden epävarmuuteen ja luonnon mullistuksiin liittyviä merkityksiä. Legitimaation toimijuus rakentui selkeästi sen saamien merkitysten varassa. Toimintaympäristöön liitetyt merkitykset olivat vahvasti negatiivisia ja esitettiin liiketoiminnalle haitallisina. Legitimaatioon liitettyjen merkitysten mielikuvituksellisuus ja symbolisuus ohjasivat etsimään myös legitimaation toimijuutta niin sanotusti mielikuvitusmaailmasta. Näin ollen särkyneen maailman diskurssin legitimaation toimijuudeksi määrittyi mielikuvamaisesti toimintaympäristön särkevä mörkö. Suvereniteetin diskurssin kautta mörkö sai seuraa sankaritoimijasta. Suvereniteetin diskurssin legitimaation määrittäessä edellisesti poiketen moraalisen ohella myös pragmaattiseksi sen saamat merkitykset heijastelivat luuteenomaisia kuvauksia yhtiöiden ainutlaatuisuudesta ja kyvykkyydestä. Moraalinen legitimaatio puolestaan sai merkityksensä esimerkiksi liikevoiton parantumisen tai kasvaneen asiakastyytyväisyyden kautta. Sankaritoimija aktivoitui yhtäläillä puheissa yhtiöiden kyvykkyydestä ja voittoisasta liiketoiminnasta.

Tekemäni kriittisen diskurssianalyysin perusteella esitän, että vuosikatsausten yhteydessä esiintyvässä johtajien puheessa legitimaatio rakentuu diskursiivisesti kolmiulotteisesti, perustuen kolmen eri abstraktin toimijaulottuvuuden samanaikaiseen vuorovaikutukseen. Nämä kolme toimijaulottuvuutta ovat nimenomaisesti esittämäni valistunut kansalainen, kaiken särkevä mörkö ja suvereeni sankari. Jokaisessa kahdestakymmenestä pörssiyrityksen johtajan katsauksessa esiintyy puhetta, jossa yhtiön toimintaa, sanomisina ja tekoina, liitettiin itsestään selvästi osaksi ympäröivää todellisuutta. Tämänkaltaisen puhe liittyi institutionalisoituneisiin yhteiskunnallisiin puheenaiheisiin. Johtajat osallistuvat valistuneen kansalaisen suulla median ja kansalaisten huulilla velloviin keskusteluihin sellaisista aiheista, kuten taloudesta ja ympäristönsuojelusta, joiden vakauttamisesta ja kehittämisestä ollaan yleensä laajemminkin yhteiskunnassa yksimielisiä. Valistunut kansalainen toimii ikään kuin esittelijänä sellaisille jaetuille uskomusjärjestelmille, jotka määrittävät myös yleisön reaktioita (Suchman, 1995). Valistuneen kansalaisen maailmankuva muodostetaan lopulta kuin kliseisessä hyvän ja pahan taistelussa, jossa asettuvat kilpasille sankari ja mörkö. Molemmat toimijuudet kiinnittyvät valistuneen kansalaisen suulla esitettyihin puheenaiheisiin, mutta ilman neutraalia

konsensushakuisuutta. Mörön myötävaikutuksella epäonnistunut julkisen talouden politiikka ja luonnonkatastrofit tuotettiin perusteluiksi tehdä nyt ja tulevaisuudessa tarvittavia liiketoiminnallisia ratkaisua olipa niillä tekemistä julkisen talouden ja luonnonilmiöiden kanssa tai ei. Sankarimaisuuden kautta samoista liiketoiminnallista ratkaisuista tehtiin vähintäänkin yhtiön ja parhaimmillaan koko yhteiskunnan mörön hampaista pelastavia päätöksiä.

Empiirisenä tuloksena tekemästani diskurssianalyysistä esitän, että tarkastelemissani katsauksissa johtajien puheen legitimizeetti muodostuu valtuuttamalla samanaikaisesti kolme eri toimijaulottuvuutta ikään kuin kertomaan johtajien puolesta, miten asiat ovat, miten niiden pitäisi olla ja mitä saa tai ei saa tehdä. Johtajat eivät suoraan kerro olevansa oikeassa tai tietävänsä itse parhaiten mitä pitäisi tehdä. Johtajien puheelle tuotetaan institutionaalista asemaa antamalla puheenvuoro jo institutionaaliseksi muodostuneille ja universaalisti legitiimeille, mutta kuitenkin täysin kuvitteellisille tahoille. Tässä kohtaa voisin jo tutkijana itsekkin todeta, että eihän tätä usko mörkökään. Olen kuitenkin juuri omalla kokemuksellani osoittanut, että tulkitsin johtajien puhetta vasten omaa institutionaalista kokemustani, jonka kautta myös ammensin puheen minulle synnyttämät merkitykset. Näin ollen näen johtajien katsaukset osaltaan merkittävänä yhteiskunnallisina vallankäytön areenoina, joiden kautta voidaan ohjata yhteiskunnallista keskustelua ja sitä kautta yksittäisten kansalaisten maailmankuvaa.

5.2 Teorettinen kontribuutio

Tutkimukseni keskeinen teorettinen kontribuutio on, että institutionaalisen legitimaation tarkastelussa diskursiivisten legitimaation toimijuuksien määrittäminen tuo esille sen legitimoivan vuorovaikutteisen prosessin, jonka kautta esitetyt asiat voivat jäsentyä yleisesti hyväksytyinä totuuksina. Katson, että tutkimukseni asettuu osaltaan syventämään Vaaran ja Tienarin (2008) mikrotason diskursiivisen tarkastelun avulla löytämiä konkreettisia merkityksiä sille, miten erilaisia tekstiin sitoutuneita strategioita käytetään legitimoimaan yhtiöiden toimia ja niiden kiistanalaisia seurauksia. Otettuani vakavasti Vaaran ja Tienarin osana tutkimustaan esittämän huomautuksen tarpeesta päästä käsiksi diskursiivisen legitimaation valtaspekteihin keskitin analyttisen päämääräni niiden hahmottamiseen. Paljastamani

institutionaaliset legitimaation merkitykset ja niiden toimijuudet tekevät näkyväksi yhden tulkinnan legitimaation valtaulottuvuuksien toiminnasta. Olen näyttänyt, että konkreettisiinkin merkityksiin perustuvien legitimaatiodiskurssien valta-aspektit rakentuvat diskursiivisissa toimijuuksissa abstraktilla tavalla.

Johtajien katsauksissa esiintyneen legitimaation saamat merkitykset osoittivat legitimaation toimivan yhtäältä muokattavissa olevan resurssin tavoin ja toisaalta kuin itsestäänselvyytenä otetun uskomusjärjestelmän tavoin (Swidler, 1986). Tekemäni havainto viittaa läheisesti Erkaman ja Vaaran (2009) tutkimuksessaan tekemään havaintoon siitä, että asioiden onnistunut muotoilu edellyttää viestin yhdistämistä muihin diskursseihin ja samanaikaisesti yleisön mahdollisuutta samaistua keskeisiin käsitteisiin ja argumentteihin. Näen, että tutkimukseni tulokset osoittavat legitimoinnin ja institutionalisoinnin rinnakkaiselon. Yhteiskunnalle vastaamisen diskurssissa aktivoituneet legitimaation merkitykset kulminoituvat merkitysten institutionalisoitumiseen, jolloin särkyneen maailman ja suvereniteetin diskurssien merkitysten yhdistäminen siihen tulee yleisölle mielekkääksi. Näin ollen molemmat ilmiöt sekä legitimaatio että institutionalisoituminen valtuuttavat ja oikeuttavat toimintaa ja puhetta tekemällä siitä ensisijaisesti luonnollista ja mielekäästä (Suchman 1995).

Tein myös tutkimuksellani näkyväksi, että organisaation näkymien ja annettujen vaikutelmien hallinta on keskeinen osa legitimaatiota (Ashforth & Gibbs 1990; Arndt & Bigelow 2000; Elsbach & Sutton 1992; Elsbach 1994; Staw ja muut, 1983; Zimmerman & Zeitz 2002). Tutkimukseni tukee myös havaintoa, että legitimaatio sisältää usein kohdennettua ja jopa manipuloivaa retoriikkaa, jonka tarkoitus on esittää asioita sellaisella tavalla, joka edistää ja suojelee tiettyjen toimijoiden etua ja valta-asemaa (Elsbach & Sutton 1992; Elsbach 1994; Brown & Jones 2000). Olen myös aiempaan tutkimukseen liittyen tullut osoittaneeksi, että legitimaatio liittyy erityisesti yhteiskunnallisten ilmiöiden ja sosiaalisten suhteiden pysyvyyden vakiinnuttamiseen (Meyer & Rowan 1977; Suchman 1995). Konkreettisesti johtamisen tarkastelussa legitimoinnin merkitykset tulevat esille laajempien kulttuuristen ja sosiaalisten uskomusten ja arvojen, mutta myös johtajien valta-aseman oikeuttamisen kautta (Deephouse & Suchman 2008).

Jatkotutkimuksessa soisin, että legitimaatiota pyrittäisiin tarkastelemaan nimenomaisesti sen valta-aspektien kautta (Vaara & Tienari, 2008), eikä niinkään sen strategisten ilmentymien kautta. Valta-aspektien hahmottamisessa diskursiivisen legitimaation toimijaulottuvuus osoittautui käyttökelpoiseksi työkaluksi. Toisaalta näen tämän havainnon vain kannusteena tehdä myös metodologista kehitystyötä ja etsiä uusia lähestymistapoja legitimaation ilmiöön. Näkisin jopa, että johtamisen ja organisoinnin saralla legitimaation tutkimuskeskusteluun voitaisiin liittää ymmärryksiä paitsi sen sosiologisilta alkujuurilta, niin myös tuoreemmista sosiologian keskusteluista, kuten esimerkiksi sosiomateriaalisen todellisuuden tarkastelusta. Ennen kaikkea näen legitimaation tutkimusperinteelle ja –keskustelulle tärkeän yhteiskunnallisen tehtävän nyt ja tulevaisuudessa. Akateemisten tutkijoiden on otettava rohkeasti kriittisempi asema ja pyrittävä tekemään näkyväksi liike-elämän johtajien yhteiskunnallista vallankäyttöä paljastamalla kyseenalaisia institutionaalisia rakenteita yhteiskunnassa.

6 LÄHTEET

Abbott, A. 1981. Status and status strain in the professions. *American Journal of Sociology*, 86: 819-833.

Aldrich, H. E., & Fiol, C. M. 1994. Fools rush in? The institutional context of industry creation. *Academy of Management Review*, 19: 645-670.

Aristotle, 1954. *The rhetoric and the poetics of Aristotle*. New York: Modern Library College Editions.

Arndt, M., and B. Bigelow, 2000. Presenting structural innovation in an institutional environment: Hospitals' use of impression management. *Administrative Science Quarterly* 45: 494-524.

Ashforth, B. E. and B. W. Gibbs, 1990. The double-edge of organizational legitimation. *Organization Science* 1: 177-194.

Berger, P., and T. Luckmann, 1966. *The social construction of reality*. Garden City, NY: Doubleday.

Berger, P. L., Berger, B., & Kellner, H. 1973. *The homeless mind: Modernization and consciousness*. New York: Random House.

Berkenkotter, C, and T. N. Huckin 1995 *Genre Knowledge in Disciplinary Communication*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Boje, D. M., Oswick, C., & Ford, J. D. 2004. Introduction to Special Topic Forum: Language and Organization: The Doing of Discourse. *Academy of Management Review*, 29(4), 571-577.

Bourdieu, P. 1991. *Language and Symbolic Power*. Cambridge, MA: Harvard Business University Press.

Brown, A. D., and M. R. Jones, 2000. Honourable members and dishonourable deeds: Sensemaking, impression management and legitimation in the “Arms to Iraq affair.” *Human Relations* 53: 655-690.

Burke, K. 1969 *A Grammar of Motives*. Berkeley, CA: University of California Press.

Burke, K., 1966. *Language as symbolic action: Essays on life, literature, and method* Berkeley: University of California Press

Cheney, G., L. T. Christensen, C. Conrad, and D. J. Lair, 2004. Corporate rhetoric as organizational discourse in *The Sage handbook of organizational discourse*. D. Grant, C. Hardy, C. Oswick and L. Putnam (eds), 79-103. London: Sage

Creed, D., M. Scully and J. Austin, 2002. Clothes make the person? The tailoring of legitimating accounts and the social construction of identity. *Organization Science* 13/5: 475-496.

Davies, B., R. Harré. 1990. Positioning: The discursive production of selves. *J. Theory Soc. Behavior* 20(1) 43–63

Deephouse, D. L., M. Suchman, 2008. ‘Legitimacy in organizational institutionalism’ in *The Sage handbook of organizational institutionalism*. R. Greenwood, C. Oliver, R. Suddaby and K. Sahlin (eds), 49–77. Thousand Oaks, CA: Sage.

DiMaggio, P. J. 1988. Interest and agency in institutional theory. In L. G. Zucker (Ed.), *Institutional patterns and organizations*: 3-22. Cambridge, MA: Ballinger.

DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. 1991. Introduction. In W. W. Powell & P. J. DiMaggio (Eds.), *The new institutionalism in organizational analysis*: 1-38. Chicago: University of Chicago Press.

Dowling, J., & Pfeffer, J. 1975. Organizational legitimacy: Social values and organizational behavior. *Pacific Sociological Review*, 18: 122-136.

Elsbach, K. D., 1994. Managing organizational legitimacy in the California cattle industry: The construction and effectiveness of verbal accounts. *Administrative Science Quarterly* 39: 57-88.

Elsbach, K. D. and R. I. Sutton, 1992. Acquiring organizational through illegal actions: A marriage of institutional and impression management theories. *Academy of Management Journal* 35: 699-738.

Fairclough, N. 2005. Discourse analysis in organization studies: The case for critical realism. *Organization Studies*, 26: 915-939.

Fairclough, N. 2003. Analysing discourse: Textual analysis for social research. London: Longman.

Fairclough, N, 1995 Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language. Language in Social Life Series. New York: Longman.

Fairclough, N. 1992. Discourse and social change. Cambridge: Polity Press

Fairclough, N. 1989. Language and power. London: Longman.

Fiss, P. C., & Hirsch, P. M. 2005. The discourse of globalization: Framing and sensemaking of an emerging concept. *American Sociological Review*, 70: 29-52

Freedman, A, and P Medway 1994 Genre and the New Rhetoric, Bristol, PA: Taylor and Francis

Erkamaa, N. & E., Vaara, 2009. Struggles Over Legitimacy in Global Organizational Restructuring: A Rhetorical Perspective on Legitimation Strategies and Dynamics in a Shutdown Case. *Organization Studies*, 1-27.

Geppert, M. 2003. Sensemaking and politics in MNCs: A comparative analysis of vocabularies within the global manufacturing discourse in one industrial sector. *Journal of Management Inquiry*, 12: 312-329

Giddens, A. 1984. *The constitution of society*. Cambridge: Polity.

Grant, D., Hardy, C., Oswick, C., & Putnam, L. (Eds.). 2004. *Organizational discourse*. London: Sage.
Grant, D., Keenoy, T., & Oswick, C. (Eds.). 1998. *Discourse organization*. London: Sage.

Green, S. E. Jr., 2004. A rhetorical theory of diffusion. *Academy of Management Review* 29/4: 653-669.

Habermas, J., 1975. *Legitimation crisis*. Boston, MA: Beacon.

Hardy, C., Palmer, I., & Phillips, N. 2000. Discourse as a strategic resource. *Human Relations*, 53: 1227-1248.

Jokinen, A., K. Juhila, E. Suoninen, 1999. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino. Tampere.

Kostova, T. and S. Zaheer, 1999. Organizational legitimacy under conditions of complexity: The case of the multinational enterprise'. *Academy of Management Review* 24: 64–81.

Mantere, S. ja E. Vaara, 2008. On the Problem of Participation in Strategy: A Critical Discursive Perspective. *Organization Science* Vol. 19, No. 2 March-April 2008, pp. 341-358

March, J. G. and J. P. Olsen, 1989. *Rediscovering institutions: The organizational basis of politics*. New York: Free Press.

Martin, J., M. Scully and B. Levitt, 1990. Injustice and the legitimation of revolution: Damning the past, excusing the present, and neglecting the future. *Journal of Personality and Social Psychology* 2: 281-290.

Maurer, J. G. 1971. Readings in organizational theory: Open system approaches. New York: Random House.

McCloskey, D., 1985. The rhetoric of economics. *Journal of Economic Literature* 6: 483-517

Meyer, J. W., & Rowan, B. 1991. Institutionalized organizations: Formal structure as myth and ceremony. In W. W. Powell & P. J. DiMaggio (Eds.), *The new institutionalism in organizational analysis*: 41-62. Chicago: University of Chicago Press.

Meyer, J. W. and R. Brian, 1977. 'Institutionalized organizations: Formal structure as myth and ceremony'. *American Journal of Sociology* 83: 340–363.

Mueller, F., J. Sillince, C. Harvey and C. Howorth, 2003. A rounded picture is what we need: Rhetorical strategies, arguments, and the negotiation of change in a hospital trust. *Organization Studies* 25/1: 75-93.

Mumby, D. 2004. Discourse, power and ideology: Unpacking the critical approach. In D. Grant, C. Hardy, C. Oswick, & L. Putnam (Eds.), *The Sage handbook of organizational discourse*: 237-258. London: Sage

Parker, M. 1992. Discourse dynamics. London: Routledge. Phillips, N., Lawrence, T. B., & Hardy, C. 2004. Discourse and institutions. *Academy of Management Review*, 29: 635-652.

Parsons, T., 1960. Structure and process in modern societies. Glencoe, IL: Free Press.

Peltonen, T. (2010) Organisaatioteoria – klassisesta jälkimoderniin. Helsinki. WSOYpro.

Pettigrew, A., 1987. Context and action in the transformation of the firm, *Journal of Management Studies* 24: 649-670.

Perelman, C. and L. Olbrechts-Tyteca, 1969. The new rhetoric: A treatise on argumentation. Notre Dame, IN: University of Notre Dame Press

Pfeffer, J. 1981. Management as symbolic action: The creation and maintenance of organizational paradigms. In L. L. Cummings & B. M. Staw (Eds.), *Research in organizational behavior*, vol. 13: 1-52. Greenwich, CT: JAI Press.

Phillips, N., T. B. Lawrence and C. Hardy, 2004. ‘Discourse and institutions’. *Academy of Management Journal* 29/4: 635-652 Hardy, 2004.

Rojo, L., & van Dijk, T. 1997. “There was a problem and it was solved!”: Legitimizing the expulsion of “illegal” migrants in Spanish parliamentary discourse. *Discourse & Society*, 8: 523-566.

Ruef, M. and S. W. Richard, 1998. ‘A multidimensional model of organizational legitimacy: Hospital survival in changing institutional environments’. *Administrative Science Quarterly* 43: 877–904.

Scott, W. R., 1995. *Institutions and organizations*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Scott, W. R. 1992. *Organizations: Rational, natural and open systems* (3rd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Scott, W. R. 1987. *Organizations: Rational, natural and open systems* (2nd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Scott, W. R. 1977. Effectiveness of organizational effectiveness studies. In P. S. Goodman & J. M. Pennings (Eds.), *New perspectives on organizational effectiveness*: 63-95. San Francisco: Jossey-Bass.

Scott, W. R., & Meyer, J. W. 1991. The organization of societal sectors. In W. W. Powell & P. J. DiMaggio (Eds.), *The new institutionalism in organizational analysis*: 108-140. Chicago: University of Chicago Press.

Spicer, A. and P. Fleming, 2007. 'Intervening in the inevitable: Contesting globalization in a public sector organization'. *Organization* 14/4: 517-541.

Staw, B. M., P. I. McKechnie and S. M. Puffer, 1983. The justification of organizational performance. *Administrative Science Quarterly* 28: 582-600.

Suchman, M. C., 1995. 'Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches'. *Academy of Management Review* 20/3: 729-757.

Suddaby, R., & Greenwood, R. 2005. Rhetorical strategies of legitimacy. *Administrative Science Quarterly*, 50: 35-67.

Swidler, A. 1986. Culture in action: Symbols and strategies. *American Sociological Review*, 51: 273-286.

Thomas, P. 2003. The recontextualization of management: A discourse-based approach analyzing the development of management thinking. *Journal of Management Studies*, 40: 775-801.

Vaara, E. & J. Tienari, 2008. A Discursive Perspective on Legitimation Strategies In Multinational Corporations. *Academy of Management Review* 2008, vol 33. No. 4, 985-993

Vaara, E., J. Tienari and J. Laurila, 2006. 'Pulp and paper fiction: On the discursive legitimation of global industrial restructuring'. *Organization Studies* 27/6: 789-810

van Dijk, T. 1998. *Ideology: A multidisciplinary approach*. London: Sage.

van Leeuwen, T., & Wodak, R. 1999. Legitimizing immigration control: A discourse historical perspective. *Discourse Studies*, 1: 83-111

Weber, M., 1968. *Economy and society: An interpretative sociology*. New York: Bedminster.

Weber. M. 1978. *Economy and society*. Berkeley: University of California Press.

Zelditch, M. and H. A. Walker, 2003. 'The legitimacy of regimes'. *Advances in Group Processes* 20: 217–249.

Zimmerman, M. A. and G. J. Zeitz, 2002. Beyond survival: Achieving new venture growth by building legitimacy. *Academy of Management Review* 27: 414-43.

Zucker, L. G. 1986. Production of trust: Institutional sources of economic structure, 1840- 1920. *Research in Organizational Behavior*, 8: 53-111.